

Närings- trafik- och
miljöcentralen i Lappland,
Norra Finlands fiskeritjänster

Parter: Älvräddarnas Riksorganisation m.fl. ./.. Kaunis Iron AB

Målet gäller: tillstånd enligt miljöbalken till fortsatt och utökad gruvverksamhet vid Tapuli, Palotieva och Sahavaara gruvor med tillhörande verksamhet vid Kaunisvaara anrikningsverk i Pajala kommun

Bifogad handling, aktbilaga 511(översättning av dom från svenska till finska) översänds för kännedom.

Therése Cossi Tennmalm
Telefon 08-561 675 50

SVEAN HOVIOIKEUS
Maa- ja ympäristöylioikeus
060404

TUOMIO
13.5.2025
Tukholma

Asia nro
M 14695-22

SVEA HOVRÄTT
060404

INKOM: 2025-05-30
MALNR: M 14695-22
AKTBIL: 511

VALITUKSENALAINEN PÄÄTÖS

Uumajan käräjäoikeus, maa- ja ympäristötuomioistuim, osatuomio 1.12.2022 asiassa
nro M 2090-19, katso liitettä A

ASIANOSAISET

Valittajat

1. Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
PL 8060
96101 Rovaniemi

2. Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
Pohjois-Suomen kalatalouspalvelut
PL 8060, Hallituskatu 3B
96101 Rovaniemi

3. Naturskyddsföreningen i Norrbottens län (Norrbotenin
läänin luonnonsuojeluyhdistys)
897900-4242
c/o Johanna Nilsson
Hektarvägen 53
954 42 Sunderbyn, Ruotsi

4. Älvräddarnas Riksorganisation
802442-7737
Stantorsgatan 6
915 31 Robertsfors, Ruotsi

5. Kolarin Vesialueen Osakaskunta/Kolari vattenområdes delägarlag
Osoite: asiamiehen osoite

6. Suomen Luonnonsuojeluliiton Lapin piiri ry (SLL Lappi)
Rovakatu 23
96200 Rovaniemi

7. Tornion-Muonionjoen ja rannikkoseudun kalatalousalue
Osoite: asiamiehen osoite

8. Ylläksen Ystävät ry

c/o [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

Asiakirjan tunnus 2126133

Postiosoite
Box 2290
103 17 Stockholm

Käyntiosoite
Birger Jarls Torg 16

Puhelin
+46-8-561 670 00
+46-8-561 675 50
S-posti:
svea.avd6@dom.se
www.svea.se

Faksi

Toimisto aika
ma-pe 08:00–16:30

9. Äkäslompolon Osakaskunta Osoite: asiamiehen osoite

Valittajien 5–9 asiamies:
Asianajaja Sakari Niemelä
Asianajotoimisto Ympäristölaki Oy
Huopalahdentie 24
00350 Helsinki

Leif Ramm-Schmidt
Ramm-Schmidt Consulting Ltd Oy
Hannuskallio 8 A
02260 Espoo

10. Gabna sameby
897300-1152
Box 89
981 22 Kiiruna, Ruotsi

Asiamiehet: Asianajajat Camilla Wikland ja Amanda Mikaelsson
Hope Advokater AB
Vallgatan 28
411 16 Göteborg, Ruotsi

11. Aareavaara Byasamfällighetsförening
716465-6030
c/o [REDACTED]
[REDACTED]

12. [REDACTED]
[REDACTED]

13. [REDACTED]
[REDACTED]

Vastapuoli
Kaunis Iron AB
559003-4103
Stationsgatan 46
972 33 Luulaja, Ruotsi

Asiamies: Asianajaja Jan Eriksson
Alrutz Advokatbyrå AB
Kungsgatan 42
111 35 Tukholma, Ruotsi

ASIA

Ruotsin ympäristökaaren mukainen lupa Tapulin, Palotievan ja Sahavaaran kaivosten kaivostoiminnan sekä siihen liittyvän Kaunisvaaran rikastamon toiminnan jatkamiseen ja laajentamiseen Pajalan kunnassa.

MAA- JA YMPÄÄRISTÖYLIOIKEUDEN PÄÄTÖS

1. Maa- ja ympäristöylioikeus jättää tutkimatta Aareavaara Byasamfällighetsföreningin valituksen.
2. Maa- ja ympäristöylioikeus muuttaa maa- ja ympäristötuomioistuimen osatuomiota ainoastaan seuraavilta osin:
 - a. ”Lupa”-otsikon alaisen kappaleen (joka alkaa ”Maa- ja ympäristötuomioistuin antaa edelleen yhtiölle luvan ympäristökaaren 11. luvun mukaiseen vesitoimintaan”) neljännen kohdan tulee kuulua seuraavasti:

johtaa vuosittain pintavettä Muonionjoesta kiinteistöstä Aareavaara 4:10 ja yhteisalueelta Aareavaara s:1 Pajalan kunnassa lokakuun 1. päivän ja huhtikuun 30. päivän välisenä aikana enintään 55 000 m³/kalenterikuukausi maksimaalisen momentaanisen virtaaman ollessa enintään 1 000 m³/h, sekä säilyttää tähän tarvittavat laitokset,
 - b. Koeaikamääräyksen P 1 tulee kuulua seuraavasti:

P 1. Seuraavien aineiden pitoisuudet lähtevässä vedessä eivät saa ylittää alla esitettyjä raja-arvoja koeaikana tai kunnes toisin säädetään.

Aine	Kuukausikeskiarvo	Vuosikeskiarvo
Kupari (Cu) µg/l	5	1
Kromi (Cr) µg/l	10	5
Nikkeli (Ni) µg/l	100	80
Sinkki (Zn) µg/l	100	50
Kiintoaines mg/l	10	-

Hehkutusjäännös mg/l	5	-
Sulfaatti (SO ₄) mg/l	2 600	1700
Ksantaatti mg/l kaliumamyyliksantaattina laskettuna	0,7	-

3. Maa- ja ympäristöylioikeus hylkää muut esitetyt vaatimukset.

SISÄLLYSLUETTELO

TAUSTAA.....	6
MAA- JA YMPÄRISTÖYLIOIKEUDELLE ESITETTYT VAATIMUKSET	8
MAA- JA YMPÄRISTÖYLIOIKEUDELLE ESITETTYJEN VAATIMUSTEN PERUSTELUT	15
MAA- JA YMPÄRISTÖYLIOIKEUDEN TUOMION PERUSTELUT	15
Määräämisoikeus.....	15
Ympäristövaikutusten arviointiselostus ym.	18
<i>Kuulemistilaisuus Ruotsissa</i>	18
<i>Suomen kuuleminen</i>	20
<i>Harkinta-aineisto</i>	21
Luvallisuus	22
<i>Vesiin sovellettavat ympäristölaatunormit</i>	23
<i>Natura 2000</i>	30
<i>Varastot, riskiarvioinnit ym.</i>	32
<i>Lajisuoja</i>	36
<i>Liitännäistoiminnot</i>	37
<i>Muuta</i>	42
Ehdot	44
Korvaus	45
Täytäntöönpano.....	45
Arvioinnin yhteenveto.....	46

TAUSTAA

Tapulille (Tapuli K nro 1) ja Palotievälle (Tapuli nro 2) on myönnetty jalostustoimilupa malmin louhintaan Ruotsin kaivosviranomaisen (Bergsstaten) kahdella erillisellä päätöksellä 20. marraskuuta 2008. Päätöksistä valitettiin, mutta Ruotsin hallitus vahvisti luvan 26.2.2009. Sahavaaralle (Sahavaara K nro 1) myönnettiin jalostustoimilupa 28.10.2010 tehdyllä päätöksellä. Päätöksissä lupien on katsottu olevan Ruotsin ympäristökaaren 3. ja 4. luvun mukaisia. Bergsstaten siirsi 20.12.2017 tekemällään päätöksellä yllä mainitut luvat Northland Resources AB:n konkurssipesältä silloiselle Abecede AB:lle, joka on nykyisin Kaunis Iron AB. Bergsstaten on myös 23.10.2012, 12.5.2015 ja 12.3.2025 tekemillään päätöksillä osoittanut maa-alueita yllä mainittujen jalostustoimilupien käyttöön.

Silloinen suomalais-ruotsalainen rajajokikomissio (RJK) antoi 20. elokuuta 2010, Suomen ja Ruotsin välillä 16. syyskuuta 1971 tehdyn rajajokisopimuksen (1971:850) tuella asiassa nro M 11/09 päätöksen, jolla Northland Resources AB:lle (NRAB) annettiin lupa rautamalmin kaivoslouhintaan Tapulissa sekä rikastamoon Kaunisvaarassa. NRAB:n konkurssin jälkeen vuonna 2014 toimintaa harjoitti konkurssipesä. Helmikuusta 2018 lähtien toimintaa on harjoittanut Kaunis Iron AB.

Northland Resources AB sai rajajokikomissiolta saamansa jalostustoimiluvan puitteissa rakentaa Tapulin kaivoksen, päästää käsiteltyä prosessi-, kaivos- ja kuivatusvettä Muonionjokeen, käyttää Tapulin kaivosta enintään 20 miljoonan malmitonnin louhintaan vuodessa sekä rakentaa rikastamon Kaunisvaaraan ja käyttää sitä. Yhtiölle annettiin myös lupa rakentaa penkereitä ja ojia suunnitelluille rakennusalueille, rakentaa ja käyttää prosessivesiallasta ja selkeytysallasta patoineen ja niihin kuuluvine laitteineen, johtaa pois kaivokseen valuvaa pohjavettä ja rakentaa siihen tarvittavat laitokset, johtaa pois Muonionjoen vettä ja rakentaa siihen tarvittavat laitokset, rakentaa laitoksia Muonionjokeen veden päästämiseksi jokeen sekä rakentaa tierumpuja. Yhtiö sai myös luvan rakentaa pumppausputket rikastamosta Äkäsjokisuuhun rautarikasteen kuljettamista varten ja veden palauttamiseksi sekä sillan näitä johtoja varten ja pienen kävelysillan Muonionjoen yli. Lupaehdosta 19 käy muun muassa ilmi, että lupa kaivostoimintaan sekä rikastamon ja siihen kuuluvien laitteiden käyttöön on voimassa vuoteen 2025. Jos toimintaa on sen jälkeen tarkoitus

Maa- ja ympäristöylioikeus

jatkaa, yhtiön on viimeistään 31. joulukuuta 2023 jätettävä hakemus lupaehtojen uudelleenharkinnasta.

Northland Resources AB jätti maa- ja ympäristötuomioistuimelle hakemuksen ympäristökaaren mukaisesta luvasta jatkaa ja lisätä kaivostoimintaa Kaunisvaarassa kesäkuussa 2011 (asia nro M 1666-11). Northland Resources AB:n konkurssipesä peruutti hakemuksen helmikuussa 2016 ja asia poistettiin jatkokäsittelystä huhtikuussa 2016.

Ruotsin luonnonsuojeluvirasto haki kesäkuussa 2018 rajajokikomission antaman luvan peruuttamista. Maa- ja ympäristötuomioistuin antoi asiassa tuomion 13. tammikuuta 2022 (asia nro M 1828-18), jolla lupa osittain peruutettiin siten, että malmin louhinta rajoitettiin enintään 7 miljoonaan tonniin malmia vuodessa. Luonnonsuojeluviraston hakemus hylättiin muilta osin. Syynä oli luvan poikkeamat muun muassa selkeytysaltaan suunnittelussa, Muonionjokeen laskettavien purkuvesien rajoitusedossa ja rautamalmin kuljetuksissa. Tuomiosta valitettiin Maa- ja ympäristöylioikeuteen, joka päätti 14. syyskuuta 2022 (asia nro M 1697-22) olla myöntämättä valituslupaa. Tästä päätöksestä valitettiin Korkeimpaan oikeuteen, joka päätti 13. joulukuuta 2022 (asia nro Ö 6390-22) olla myöntämättä valituslupaa. Maa- ja ympäristötuomioistuimen tuomio sai siis lainvoiman.

Kaunis Iron AB jätti ajankohtaisen lupahakemuksensa maa- ja ympäristötuomioistuimelle heinäkuussa 2019. Lupa myönnettiin maa- ja ympäristötuomioistuimen osapäätöksellä 1. joulukuuta 2022 asiassa nro M 2090-19 (muutettu 20. joulukuuta 2022), josta on nyt valitettu.

MAA- JA YMPÄRISTÖYLIOIKEUDELLE ESITETYT VAATIMUKSET

Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY-keskus) on vaatinut, että Maa- ja ympäristöylioikeus

- muuttaa valituksenalaista osatuomiota sekoittumisvyöhykkeen ja vesien tilan tarkkailuvuorituksen osalta,
- tutkii, onko vesipuidedirektiivi (2000/60/EY) ja luontodirektiivi (92/43/ETY) otettu myönnettyssä luvassa riittävällä tavalla huomioon ja
- tutkii, onko Suomeen kohdistuvat ympäristövaikutukset arvioitu asiaankuuluvasti ja onko YVA-menettelyssä noudatettu Espoon sopimusta ja Ruotsin lakia rajajokisopimuksesta (2010:897).

ELY-keskus on vaatinut myös, että Maa- ja ympäristöylioikeus arvioi täydentävien määräysten tarpeen ja palauttaa asian maa- ja ympäristötuomioistuimelle uuteen käsittelyyn tai hylkää lupahakemuksen.

Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Pohjois-Suomen

kalatalouspalvelut (ELY-kalatalous) on yhtynyt ELY-keskuksen vaatimuksiin ja vaatinut myös, että Maa- ja ympäristöylioikeus

- muuttaa kalataloustarkkailun ehtoja määräämällä, että luvanhaltijan tulee toimittaa tuomioistuimelle ehdotus kalataloustarkkailuohjelmaksi ja että tuomioistuin ennen ohjelman hyväksymistä kuulee Ruotsin kalatalousviranomaista ja ELY-keskuksen kalatalouspalveluita,

- muuttaa lupaa johtaa vettä Muonionjoesta seuraavalla tavalla:

Kalenterikuukausittaisen virtaaman (55 000 m³/kuukausi) ja tuntikohtaisen virtaaman (1 000 m³/h) ylittävää virtaamaa tulee rajoittaa myös momentaanisen virtaaman (m³/s) osalta ajanjaksolla 1. lokakuuta – 30. huhtikuuta. Momentaanista virtaamaa tulee rajoittaa siinä määrin, ettei se aiheuta kuivuusvahinkoja missään virtausolosuhteissa.

- antaa ensisijaisesti sitovia määräyksiä veteen tapahtuvista päästöistä koeaikamääräyksen sijaan ja toissijaisesti muuttaa koeaikamääräystä siten, että ELY-keskuksen kalatalouspalveluita kuullaan ennen koeajan loppumista,

- määrää ensisijaisesti uudesta riskinarvioinnista ja toissijaisesti tutkii, onko riskejä arvioitu riittävästi,

- määrää ensisijaisesti uudesta kaivoksen valumien mahdollisesti aiheuttamien ekologisten riskien sekä Kaunisjoen ja Muonionjoen kalatalouteen kohdistuvien haittavaikutusten arvioinnista ja toissijaisesti tutkii, onko näitä riskejä ja haittavaikutuksia arvioitu riittävästi ja

- tutkii, vastaavatko vaahdotushiekkaa koskevat ehdot MWEI BREF:n BAT-päätelmiä ja ellei näin ole, palauttaa asian maa- ja ympäristötuomioistuimelle uuteen käsittelyyn.

Naturskyddsföreningen i Norrbottens län (Norrbottenin

luonnonsuojeluyhdistys) on vaatinut, että Maa- ja ympäristöylioikeus

ensisijaisesti palauttaa asian maa- ja ympäristötuomioistuimelle uuteen käsittelyyn ja *toissijaisesti* myöntää luvan rautamalmin kaivoslouhintaan ainoastaan jo olemassa olevalle kaivokselle ja asettaa lisäksi lisävaatimuksen malmin kuljetuksista katetuissa rautatievaunuissa, kunnes esitetyt terveys- ja

ympäristöriskit on voitu kumota riippumattomalla tutkinnalla.

Älvräddarnas Riksorganisation (Älvräddarna) on vaatinut, että Maa- ja ympäristöylioikeus *ensisijaisesti* jättää lupahakemuksen tutkimatta ja *toissijaisesti* hylkää lupahakemuksen.

Kolarin Vesialueen Osakaskunta, Suomen Luonnonsuojeluliiton Lapin piiri ry (SLL Lappi), Tornion-Muonionjoen ja rannikkoseudun kalatalousalue, Ylläksen Ystävät ry, Äkäslompolon Osakaskunta (SLL Lappi ym.) ovat vaatineet, että

- valituksenalainen osatuomio kumotaan ja asia palautetaan maa- ja ympäristötuomioistuimelle uuteen käsittelyyn,
- yhtiö korjaa selvityksen sisältämät puutteelliset tiedot,
- koeaika perutaan välittömästi,
- yhtiö velvoitetaan rakentamaan denitrifioiva vedenpuhdistuslaitos mahdollisimman nopeasti,
- typelle asetetaan raja-arvo,
- yhtiöltä vaaditaan ksantaattienpuhdistusprosessi,
- selkeytysallasta suurennetaan kaikille purkuvesille ja mitoitetaan kerran sadassa vuodessa toistuvan ylivirtaaman mukaan, ja
- vaahdotushiekka varastoidaan tiiviille pohjalle ($k < 1 \times 10^{-9}$, monikerrosratkaisu).

Gabnan saamelaiskylä on vaatinut, että Maa- ja ympäristöylioikeus *ensisijaisesti* jättää lupahakemuksen tutkimatta, *toissijaisesti* hylkää lupahakemuksen siltä osin kuin se koskee liitännäistoimintoja, *kolmanneksi* hylkää lupahakemuksen kokonaisuudessaan ja *neljänneksi* asettaa seuraavat ehdot:

Ensisijaisesti:

Yhtiö ei saa kuljettaa malmia tieosuudella Kaunisvaara-Pitkäjärven jälleenlastausasema (tiet 99, 395, E45 ja E10) ajanjaksolla 1. marraskuuta – 31. toukokuuta. Yhtiö velvoitetaan täysin korvaamaan ja kompensoimaan saamelaiskylälle vahingot ja lisätyön, joka aiheutuu poronhoidolle ja saamelaiskulttuurille saamelaiskylän läpi tapahtuvien malmikuljetusten seurauksena.

Toissijaisesti:

Yhtiön tulee mukauttaa malmikuljetukset ajanjaksolla 1. marraskuuta – 31. toukokuuta siten, että ne aiheuttavat mahdollisimman vähän haittaa poronhoidolle,

muun muassa kuljettamalla malmia korkeintaan 50 km/h vauhdilla. Yhtiö velvoitetaan täysin korvaamaan ja kompensoimaan saamelaiskylälle vahingot ja lisätyön, joka aiheutuu poronhoidolle ja saamelaiskulttuurille saamelaiskylän läpi tapahtuvien malmikuljetusten seurauksena.

Aareavaara Byasamfällighetsförening (BSF) vaati aluksi, että Maa- ja ympäristöylioikeus velvoittaa yhtiön solmimaan rasitesopimuksen BSF:n kanssa yhteisalueen Aareavaara s:1 veden käytöstä. Maa- ja ympäristöylioikeuden pääkäsittelyn jälkeen BSF on vetänyt valituksensa takaisin ja vaatii nyt, että asia jätetään silleen yhdistyksen valituksen osalta.

██████████ on vaatinut, että Maa- ja ympäristöylioikeus muuttaa maa- ja ympäristötuomioistuimen osatuomiota seuraavasti:

5. ehtoa tulee täydentää seuraavasti:

- Materiaalia, joka aiheuttaa esimerkiksi pölyämistä ja likaantumista ei saa kuljettaa yleisessä tieverkossa, ei edes pieniä määriä eikä missään olosuhteissa.

Kuorma-autot tulee aina pestä ja puhdistaa huolellisesti ennen kuin ne lähtevät Tapulin kaivosalueelta (Kaunisvaara), Junosuandon liikenteenohjauskeskuksesta ja Pitkäjärven uudelleenlastausasemalta (Svappavaara).

- Pölyä ja päästöjä ei saa kuljettaa Tapulin ja Sahavaaran kaivosalueilta, ei edes pieniä määriä eikä missään olosuhteissa.

- Valvontaviranomaisten tulee tehdä yhteistyötä pölyämisen, likaantumisen ja päästöjen valvonnassa kunnallisten rakennus- ja ympäristöviranomaisten kanssa.

Kaunisvaaran ja Junosuandon osalta tämä tarkoittaa Pajalan kuntaa, ja Svappavaaran osalta Kiirunan kuntaa.

- Pienhiukkasten, joiden halkaisija on enintään 2.5 mikrometriä (PM2.5, laskeumapartikkelit) pitoisuutta ulkosalla tulee rajoittaa vuosikeskiarvoon 5 $\mu\text{g}/\text{m}^3$.

Kaikki pölyn laskeutumisen mittaukset mittauspisteissä NS3, NS4 ja NS8 tulee hylätä ja eikä niitä tule käyttää hakemuksen ja ympäristövaikutusten arvioinnin aineistona.

Yhtiö velvoitetaan tutkimaan muut pölyn laskeutumisen mittauspisteet, jotka sisältyvät hakemuksen ja ympäristövaikutusten arvioinnin aineistoon kasvillisuuden osalta.

Lupahakemus ja ympäristövaikutusten arviointi tulee hylätä.

Pohjaveden poisjohtamista koskevaa ehtoa tulee täydentää seuraavasti:

- Kaikki vesiputkistot tulee inventoida ja tarkistaa riippumattoman ja pätevän osapuolen toimesta viimeistään 3 kuukautta ennen kaivostoiminnan aloittamista Sahavaarassa. Dokumentoinnin tulee tapahtua protokollan mukaan ja dokumentointi tulee jakaa kiinteistönomistajille viipymättä.
- Kaikki viemäriputkistot tulee inventoida ja tarkistaa riippumattoman ja pätevän osapuolen toimesta viimeistään 3 kuukautta ennen kaivostoiminnan aloittamista Sahavaarassa. Dokumentoinnin tulee tapahtua protokollan mukaan ja dokumentointi tulee jakaa kiinteistönomistajille viipymättä.
- Kaikkien viemäriputkistojen sisäosat tulee kuvata riippumattoman ja pätevän osapuolen toimesta viimeistään 3 kuukautta ennen kaivostoiminnan aloittamista Sahavaarassa. Dokumentoinnin tulee tapahtua protokollan mukaan ja dokumentointi tulee jakaa kiinteistönomistajille viipymättä.
- Kaikkien rakennusten perustukset ja muurit tulee inventoida ja tarkistaa riippumattoman ja pätevän osapuolen toimesta viimeistään 3 kuukautta ennen kaivostoiminnan aloittamista Sahavaarassa. Dokumentoinnin tulee tapahtua protokollan mukaan ja dokumentointi tulee jakaa kiinteistönomistajille viipymättä.

13. ehtoa tulee täydentää seuraavasti:

- Meluarvoja tulee laskea 5 dB päivällä ja illalla.
- Yöaikaan tapahtuvaa kaivostoimintaa ei tule sallia lainkaan.
- Hetkellisesti esiintyvät äänet tulee tutkia (tyyppi, kesto aika ja esiintymistiheys).
- Malmikuljetuksista ja kaivostoiminnasta aiheutuvasta pienitaajuusmelusta tulee tehdä laskelmat ja mittaukset.
- Melun maksimitasolle asunnon läheisyydessä sijaitsevilla ulkoalueilla tulee asettaa ohjearvo 60 dBA.

16. ehtoa tulee täydentää seuraavasti:

- Kaikki vesiputkistot tulee inventoida ja tarkistaa riippumattoman ja pätevän osapuolen toimesta viimeistään 3 kuukautta ennen kaivostoiminnan aloittamista Sahavaarassa.
- Kaikki viemäriputkistot tulee inventoida ja tarkistaa riippumattoman ja pätevän osapuolen toimesta viimeistään 3 kuukautta ennen kaivostoiminnan aloittamista Sahavaarassa.

- Kaikkien viemäriputkistojen sisäosat tulee kuvata riippumattoman ja pätevän osapuolen toimesta viimeistään 3 kuukautta ennen kaivostoiminnan aloittamista Sahavaarassa.
- Kaikkien rakennusten perustukset ja muurit tulee inventoida ja tarkistaa riippumattoman ja pätevän osapuolen toimesta viimeistään 3 kuukautta ennen kaivostoiminnan aloittamista Sahavaarassa.
- Kaiken dokumentoinnin tulee tapahtua protokollan mukaan ja se tulee jakaa kiinteistönomistajille viipymättä.

17. ehtoa tulee täydentää seuraavasti:

- Kaikki vesiputkistot tulee inventoida ja tarkistaa riippumattoman ja pätevän osapuolen toimesta viimeistään 3 kuukautta ennen kaivostoiminnan aloittamista Sahavaarassa.
- Kaikki viemäriputkistot tulee inventoida ja tarkistaa riippumattoman ja pätevän osapuolen toimesta viimeistään 3 kuukautta ennen kaivostoiminnan aloittamista Sahavaarassa.
- Kaikkien viemäriputkistojen sisäosat tulee kuvata riippumattoman ja pätevän osapuolen toimesta viimeistään 3 kuukautta ennen kaivostoiminnan aloittamista Sahavaarassa.
- Kaikkien rakennusten perustukset ja muurit tulee inventoida ja tarkistaa riippumattoman ja pätevän osapuolen toimesta viimeistään 3 kuukautta ennen kaivostoiminnan aloittamista Sahavaarassa.
- Kaiken dokumentoinnin tulee tapahtua protokollan mukaan ja se tulee jakaa kiinteistönomistajille viipymättä.

Ehdot, lykätyt kysymykset jne. – U1. Päästöt veteen: koeaika tulee hylätä ja ehtoja täydentää seuraavasti: vedenlaatu ei saa heikentyä kaivostoiminnan aikana.

Kuorma-autoilla tapahtuvista kuljetuksista tulee järjestää julkinen keskustelutilaisuus Pajalan kunnan ulkopuolella asuville, lähinnä Jällivaaran ja Kiirunan asukkaille, mutta myös muualla Norrbottenin läänissä asuville.

Sivakkajoen ja Kolkonjoen kalakannat tulee inventoida erityisesti taimenen ja harjuksen osalta. Inventointi tulee suorittaa välittömästi ja jatkossa vähintään joka kolmas vuosi.

Sivakkajoen ja Kolkonjoen vedenlaatu tulee inventoida. Inventointi tulee suorittaa välittömästi ja jatkossa vähintään joka kolmas vuosi.

Kaunisvaaralle ja Sahavaaralle tulee laatia yleiskaava ennen kuin Tapulin, Kaunisvaaran ja Sahavaaran asemakaavan laatimista.

Yhtiön tulee suorittaa myös terveysvaikutusten arviointi.

██████████ on vaatinut, että Maa- ja ympäristöylioikeus hylkää Palotievan kaivostoimintaa koskevan lupahakemuksen. Hän on myös vaatinut, että tuomioistuimien velvoittaa yhtiön rakentamaan uuden hiekka- ja selkeytysaltan tien 99 länsipuolelle. Hän on myös vaatinut, että tuomioistuimien velvoittaa yhtiön maksamaan hänelle korvausta, ensisijaisesti: 1 850 000 kruunua ja toissijaisesti: tuomioistuimien kohtuullisena pitämän summan ennen luvan toimeenpanoa.

Kaunis Iron AB on vastustanut maa- ja ympäristötuomioistuimen osatuomion muuttamista. Omalta osaltaan yhtiö on ehdottanut, että maa- ja ympäristötuomioistuimen väliaikaista määräystä P1 tiukennetaan siten, että ksantaatin pitoisuus lähtevässä vedessä ei saa ylittää kuukausikeskiarvoa 0,7 mg/l kaliumammyliksantaattina laskettuna.

Yritys on myös vaatinut, että Maa- ja ympäristöylioikeus laajentaa maa- ja ympäristötuomioistuimen antamaa toimeenpanomääräystä sallimalla luvan toimeenpanon kaikelle haetulle toiminnalle mahdollisista valituksista riippumatta.

Useat valittajista ovat vastustaneet yhtiön toimeenpanomääräystä koskevaa vaatimusta.

MAA- JA YMPÄRISTÖYLIOIKEUDELLE ESITETTYJEN VAATIMUSTEN PERUSTELUT

Asianosaiset ovat valitustensa osalta perustelleet vaatimuksia pääosin maa- ja ympäristötuomioistuimen osatuomiossa esitetyin tavoin. Toiston välttämiseksi Maa- ja ympäristöylioikeus esittää asianosaisten vaatimukset Maa- ja ympäristöylioikeudelle yleisellä tasolla ilman yksityiskohtaisempaa kuvausta sekä Maa- ja ympäristöylioikeuden kutakin vaatimusta koskevat arviot.

MAA- JA YMPÄRISTÖYLIOIKEUDEN TUOMION PERUSTELUT

Määräämisoikeus

Asiassa on esitetty, että yhtiöllä ei ole vesioikeudellista määräämisoikeutta pintaveden poisjohtamiseen Muonionjoesta. Vastalauseita on esitetty myös yhtiön määräämisoikeudesta selkeytysaltaaseen kiinteistöllä Pajala 6:3.

Saadakseen harjoittaa vesitoimintaa toiminnanharjoittajalla on oltava määräämisoikeus veteen alueella, jolla haettua toimintaa aiotaan harjoittaa (vesitoiminnan erityismääräyksiä koskeva laki (1998:812) 2 luku 1 § ja NJA 2012 s. 362). Jokaisella on määräämisoikeus omaan kiinteistönsä kuuluvaan veteen. Määräämisoikeuden kiinteistön veteen voi saada myös sopimalla siitä kiinteistönomistajan kanssa tai erityismääräysten perusteella pakkolunastuksella (vesitoiminnan erityismääräyksiä koskeva laki 2 luku 2 §).

Yhtiöllä on maa- ja ympäristötuomioistuimen osatuomion perusteella hakemustaan vastaava lupa vesitoiminnan harjoittamiseen, muun muassa lupa johtaa tietty määrä pintavettä Muonionjoesta kiinteistöllä Aareavaara 4:10 sekä säilyttää tähän tarvittavat laitokset.

Maa- ja ympäristötuomioistuin on todennut, että yhtiöllä on vaadittava määräämisoikeus pumppaamoon, koska pumppaamo sijaitsee yhtiön omistamalla kiinteistöllä Aareavaara 4:29. Tuomioistuin on todennut myös, että rajajokikomission päätöksestä ei käy ilmi, että komissio olisi tehnyt päätöksen pakkotoimioikeudesta pintaveden poisjohtamiseen Muonionjoesta. Tuomioistuin katsoo kuitenkin, että yhtiöllä on vaadittava määräämisoikeus myös tältä osin myönnetyn johtamisoikeuden perusteella.

Yhtiö on esittänyt, että rajajokikomissio oli voimassa olevan luvan puitteissa antanut pakkotoimioikeuden rakentamiseen ja veden poisjohtamiseen joesta, joten yhtiöllä on vesioikeudellinen määräämisoikeus meneillään olevaan veden poisjohtamiseen. Yhtiö on myös viitannut sille myönnettyyn johtamisoikeuteen ja että yhtiö omistaa kiinteistön Aareavaara 4:29, jossa pumppaamo sijaitsee. Yhtiö on tehnyt sopimuksen BSF:n kanssa vaaditusta määräämisoikeudesta luvan voimassaoloaikana siihen osaan yhteisaluetta Aareavaara s:1, jossa nykyinen putkisto sijaitsee ja josta muun muassa veden poisjohtaminen tapahtuu. Yhtiö on kertonut, että sopimus on nimenkirjoittajan allekirjoittama. Sopimus tuli käsitellä ja hyväksyä yhdistyksen ylimääräisessä

kokouksessa (15.2.2025) ennen kuin siitä tulee yhdistystä sitova (laki yhteisten alueiden hallinnosta 51 §). Ylimääräisen kokouksen jälkeen BSF veti valituksensa takaisin sillä perusteella, että sopimus antaa yhtiölle vesioikeudellisen määräämisoikeuden käsillä olevan asian suhteen.

Selvityksestä ilmenee, että rajajokikomission myöntämän luvan perusteena oleva hakemus sisälsi lausunnon pakkotoimioikeudesta veden poisjohtamiseen Ruotsin ja Suomen välillä vuonna 1971 tehdyn rajajokisopimuksen perusteella (3 luku 11 artikkel). Luvasta ei kuitenkaan käy ilmi, että komissio olisi tehnyt päätöksen pakkotoimioikeudesta. Voimassa olevan rajajokisopimuksen siirtymäsäännösten 3. Kohdan mukaan vuoden 1971 sopimuksen nojalla annetut luvat jäävät voimaan niin kuin ne olisi annettu asianomaisen kansallisen lainsäädännön nojalla. Mahdolliseen, vuoden 1971 sopimuksen nojalla annetun pakkotoimioikeuden voimassaoloaikaan katsotaan tämän vuoksi voitavan soveltaa ympäristökaaren määräyksiä pakkotoimioikeuksista (28 luku 10 §). Pakkotoimioikeuden rekisteröinti ympäristökaaren 28 luvun 10 §:n mukaan ei ole mahdollista. Pakkotoimioikeuksien voimassaolo päättyy vesitoimintaa koskevan luvan voimassaolon päättyessä, kun lupa tuomitaan menetetyksi tai kun pakkotoimioikeutta oikaistaan (Katso Ruotsin hallituksen esitys 1981/82:130 s. 462 ja 1997/98:45 osa 2 s. 301, vertaa Ruotsin maakaari 23 luku 1 §). Mikäli katsottaisiin, että rajajokikomission lupa sisältää pakkotoimioikeuden, luvan voimassaolo päättyisi nyt haetun luvan tullessa voimaan myös ensiksi mainitun luvan mahdollisten pakkotoimioikeuksien osalta.

Myönnetty johtamisoikeus sisältää oikeuden vesiputkistojen ym. rakentamiseen rasiiteenalaisille kiinteistöille päätöksessä tarkemmin määritellyin ehdoin, mutta ei oikeutta veden poisjohtamiseen (katso Ruotsin maanmittauslaitoksen päätös 12.10.2011 asiassa nro BD 111064, asiakirja 2521-11/50).

Yhdistyksen hallituksella ja nimenkirjoittajalla on valtuudet edustaa yhdistystä kolmannen osapuolen suhteen. Yhdistyksen hallitus tai nimenkirjoittaja ei kuitenkaan ilman yhdistyksen sääntöjen tukea tai yhdistyksen kokouksessa tehdyn päätöksen perusteella myöntää käyttöoikeutta kiinteään omaisuuteen viittä vuotta pidemmäksi ajaksi (laki yhteisten alueiden hallinnosta 37 § ja 51 §). Asiassa ei ole tullut esiin muuta kuin että sopimus antaa yhtiölle vaadittavan määräämisoikeuden yhteisalue Aareavaara s:1:n vesiin luvan voimassaoloaikana. Luvassa tulee mainita, että veden poisjohtaminen Muonionjoesta koskee yhteistä aluetta. Maa- ja

ympäristötuomioistuimen tuomiota täytyy siis tältä osin muuttaa. Asia on myös BSF:n valituksen osalta jätettävä silleen valituksen poisvedon johdosta.

Yhtiö on maa- ja ympäristötuomioistuimen osatuomiolla saanut hakemuksensa mukaisen luvan vesitoimintaan nykyisen selkeytysaltaan ym. osalta kiinteistöllä Kaunisvaara 2:5 (nykyisin Pajala 6:3), joka sijaitsee lupa-alueiden ulkopuolella. Yhtiö on viitannut sille osoitettuja alueita koskeviin päätöksiin määräämisoikeutensa tueksi. Yhtiö on myös viitannut käyttöoikeussopimukseen ja määräämisoikeuteensa vesitoiminnan erityismääräyksiä koskevan lain 2 luku 4 ja 5 §:n nojalla, koska kyseessä on jäteveden aiheuttaman saastumisen estämiselle välttämätön vesitoiminta. Maa- ja ympäristötuomioistuin on yhtynyt yhtiön näkemykseen siitä, että yhtiöllä on vaadittava määräämisoikeus muun muassa selkeytysaltaan laajentamiseen.

Vesitoimintaa ja vesilaitoksia koskevien kysymysten harkinnassa kiinteistöjä koskevat määräykset koskevat myös kaivoksia (vesitoiminnan erityismääräyksiä koskeva laki 9 luku 1 §). Määräys vastaa Ruotsin vesilain 22 luku 1 §:ä, joka korvasi edellisen vesilain 14 luku 2 § toisen kappaleen seuraavasti: Mitä tässä laissa säädetään kiinteän omaisuuden omistusoikeutta koskevista oikeuksista ja velvollisuuksista sovelletaan vastaavilla tavoin kaivoksiin, joille on osoitettu kaivospiiri tai myönnetty lupa.

Mineraalilain mukaan jalostustoimiluvan haltija saa harjoittaa tutkimuksia ja jalostusta sekä niihin liittyvää toimintaa lupa-alueella sekä maan päällä että maan alla. Maan päällä tapahtuvaa jalostusta ja siihen liittyvää toimintaa saa kuitenkin harjoittaa ainoastaan niillä maa-alueilla, jotka on osoitettu tätä tarkoitusta varten. Lupa-alueen ulkopuolisia maa-alueita ja muita alueita saa käyttää muihin tarkoituksiin kuin tutkimuksiin tai jalostukseen alueiden osoittamista koskevan päätöksen mukaisesti (mineraalilaki 5 luku 1 § 2 kappale). Jalostamisella tarkoitetaan kaivosmineraalien louhintaa ja käyttöä (mineraalilaki 1 luku 3 § 2 kappale). Maa-alueiden osoitus tulee suorittaa luvanhaltijan pyynnöstä. Tällöin määritetään, mitä maa-alueita lupa-alueen sisällä saa käyttää esiintymän jalostamiseen ja mitä maa-alueita lupa-alueen sisällä tai sen ulkopuolella saa käyttää jalostukseen liittyvään toimintaan (mineraalilaki 9 luku 1 §). Tätä taustaa vasten Maa- ja ympäristöylioikeus katsoo, että mineraalilain mukainen maa-alueiden osoittaminen voi oikeuttaa vesioikeudelliseen määräämisoikeuteen (vertaa NJA 1964 s. 460).

Vuosien 2015 ja 2025 päätöksillä maa-alueita lupa-alueen ulkopuolella on osoitettu

muun muassa toiminnan hiekkavarastoksi selkeytysaltainen kiinteistöllä Pajala 6:3 (aiemmin Kaunisvaara 2:5). Maa-alueiden osoittaminen antaa siten kiinteistöä koskevan, vaadittavan vesioikeudellisen määräämisoikeuden.

Ympäristövaikutusten arviointiselostus ym.

Kuulemistilaisuus Ruotsissa

Asiassa Gabnan saamelaiskylä ja useat muut asianosaiset ovat esittäneet huomautuksia kuulemisten järjestämisestä, muun muassa että kutsua kuulemistilaisuuteen ja tilaisuuden asiakirjoja ei ollut lähetetty niille osapuolille, joihin yhtiön liitännäistoiminnot (kuljetukset) vaikuttavat erityisen paljon ja että saamelaiskylää syrjittiin kuulemisprosessissa.

Ruotsin ympäristökaaren mukaan (6 luku 30 § 1 kappale, sisällöltään pääosin kuten 6 luku 4 § 2 kappale aiemmassa ympäristökaaressa) kuulemistilaisuus tulee järjestää lääninhallituksen, valvontaviranomaisen ja niiden yksityishenkilöiden kanssa, joihin toiminnan tai toimenpiteen voidaan olettaa erityisesti vaikuttavan sekä muiden valtion viranomaisten, kuntien ja yleisön kanssa, johon toiminnan tai toimenpiteen oletetaan vaikuttavan. Säännös ei sisällä poikkeusta asioihin, joissa uutta lupaa haetaan jo vakiintuneelle toiminnalle. Tahoiksi, joihin toiminnan voidaan olettaa erityisesti vaikuttavan katsotaan ne tahot, joille toiminta aiheuttaa vakavampaa häiriötä.

Kuulemistilaisuuden rajoituksissa ja muotoilussa tulee ottaa huomioon toiminnan laji, laajuus ja vaikutukset. Arviointi tulee tehdä tapauskohtaisesti kulloinkin vallitsevien olosuhteiden perusteella. Henkilöille, joita asia erityisesti koskee, tulisi lähettää tietoa kuulemistilaisuudesta henkilökohtaisesti kirjeitse tai muulla vastaavalla tavalla. Lain esitöissä mainitaan myös kiertokirjeet ja ilmoitukset paikallislehdissä, kun asia koskee suurempaa ihmisjoukkoa (katso Ruotsin hallituksen esitys 1997/98:45 osa 2 s. 59 f. sekä Maa- ja ympäristöylioikeuden päätökset MÖD 2015:35 ja MÖD 2022:27). MÖD 2022:27 asettaa vaatimuksen henkilökohtaisesta kirjeestä muun muassa lähialueen kiinteistönomistajille ja asukkaille sekä energiakaivojen omistajille, joihin LKAB:n kaivostoiminta Kiirunassa arvioidaan vaikuttavan merkittäväällä tavalla.

Kuulemisen selvityksestä ilmenee, että yhtiö tiedotti lähialueen kiinteistönomistajia ja muita vastaavia tahoja henkilökohtaisesti kuulemisesta ja lähetti heille kutsun kuulemiseen marraskuussa 2018. Kuulemisesta ilmoitettiin myös paikallisissa päivälehdissä Norrländska Socialdemokraten (NSD), Norrbottens-Kuriren,

Haparandabladet ja PajalaAnnonsblad (Tornedalsbladet) sekä yhtiön verkkosivuilla, josta kuulemisasiakirjat pystyi myös lataamaan. Kuulemisen valmistusasiakirjat olivat saatavilla myös Pajalan kunnantoimistossa. Yleinen kuulemistilaisuus järjestettiin 4. joulukuuta 2018 Kaunisvaaran Folkets husissa. Kuulemisia järjestettiin myös lääninhallituksen, Luonnonsuojeluviraston ja toiminta-alueella poronhoitoa harjoittavan Muonion saamelaiskylän kanssa.

Kuulemiset koskivat kaivostoimintaa ja sen liitännäistoimintoa, kauas itse toiminta-alueelta ulottuvia kuljetuksia. Asia koskee erityisesti kuljetusreitin varren asukkaita ja muita sidosryhmiä suuremman yleisen tien varrella. Tätä taustaa vasten Maa- ja ympäristöylioikeus katsoo yhtiön ilmoittaneen kuulemisista riittävällä tavalla myös kuljetusreitin varrella sijaitseville tahoille, kuten Gabnan saamelaiskylälle. Kuulemisessa ei siis ole ilmennyt puutteita tai syrjintää, jotka estäisivät hakemuksen asiasisällön harkitsemisen. Tässä yhteydessä voidaan myös todeta, että Kaunisvaaran-Svappavaaran malminkuljetushankkeen (MaKS) yhteydessä on myös annettu tietoa rautamalmin kuljetuksista kuljetusreitin varrella sijaitseville tahoille.

Suomen kuuleminen

ELY-keskus on vaatinut, että Maa- ja ympäristöylioikeus tutkii, onko YVA-menettely toteutettu Espoon sopimuksen, YVA-direktiivin ja Suomen ja Ruotsin rajajokisopimuksen mukaisella tavalla. ELY-keskus on esittänyt muun muassa, ettei se ole saanut yksityiskohtaista tietoa YVA-menettelyn etenemisestä eikä tietoa maa- ja ympäristötuomioistuimen pääkäsittelyn merkityksestä Espoon sopimuksen 5 artikkelissa tarkoitetulle kuulemiselle. ELY-keskus on esittänyt myös, että maa- ja ympäristötuomioistuimen pääkäsittelyn suullisen esityksen ei voida katsoa täyttävän YVA-direktiivin 7.2 artikkelissa mainittuja velvollisuuksia. Ruotsi ei myöskään ole vastannut Suomen vaatimukseen lisäneuvotteluista ja kahdenkeskisestä kokouksesta, jotka esitettiin 24.8.2022 lähetetyssä kirjeessä.

Maa- ja ympäristötuomioistuim on kuvaillut yhteydenpitoa suomalaisten viranomaisten kanssa, heille lähetettyä tietoa ja ELY-keskuksen ja muiden suomalaisten tahojen mahdollisuuksia lausua asiassa. Maa- ja ympäristötuomioistuimen asiakirjoista käy myös ilmi, että Espoon sopimuksen mukaisista kuulemisista vastaava Luonnonsuojeluvirasto aikoo vastata Ruotsin rajat ylittävää kuulemistä koskevaan yleisen kritiikkiin ottamalla yhteyttä asiasta vastaavaan ministeriöön kussakin maassa.

Maa- ja ympäristötuomioistuimien käsityksen mukaan kuuleminen on järjestetty Espoon sopimuksen mukaisesti, suomalaisille osapuolille on annettu tarvittavat tiedot ja valmisteluasiakirjat ja kuulemisessa osapuolia on kohdeltu yhdenvertaisesti Suomen ja Ruotsin välisen rajajokisopimuksen 16 artikkelin mukaisesti.

Maa- ja ympäristöylioikeus katsoo maa- ja ympäristötuomioistuimen tavoin, että rajat ylittävä kuuleminen on järjestetty. Kritiikki kuulemista vastaan esitettiin 24.8.2022, vain muutamaa päivää ennen asian pääkäsittelyä tuomioistuimessa. Suomalaisille osapuolille oli annettu tätä ennen useita mahdollisuuksia esittää näkökantojaan. Heillä on myös ollut mahdollisuus osallistua asian pääkäsittelyyn ja esittää siellä näkökantojaan. Maa- ja ympäristöylioikeus katsoo, että Espoon sopimuksen, YVA-direktiivin ja Suomen ja Ruotsin rajajokisopimuksen vaatimuksen tulee katsoa täytetyiksi.

Harkinta-aineisto

Asiassa on esitetty, että kuljetusten nollavaihtoehtoa ja vaihtoehtoista selvitystä ei ole esitetty sellaisella tavalla, että ympäristövaikutusten arviointiselostusta voitaisiin hyväksyä. Asiassa on esitetty myös, että harkinta-aineisto on myös muilta osin puutteellista.

Ympäristökaaren mukaan (6 luku 35 §) ympäristövaikutusten arviointiselostuksen tulee sisältää muun muassa tietoja vallitsevista ympäristöolosuhteista ennen toiminnan tai toimenpiteen aloittamista ja kuinka näiden olosuhteiden oletetaan kehittyvän, mikäli toiminta tai toimenpide ei toteudu. Ympäristövaikutusten arviointiselostuksen tulee sisältää myös tietoa vaihtoehtoista ratkaisusta toiminnalle tai toimenpiteelle. Vaihtoehtojilla voi olla merkitystä harkinnalle, mikäli haettu toiminta täyttää ympäristökaaren vaatimukset ja se voidaan sallia.

Yhtiö on käyttänyt nollavaihtoehtona nykyisen toiminnan jatkumista voimassa olevan luvan mukaisena. Yhtiön hakemus koskee lupaa sekä nykyiselle että laajemmalle toiminnalle. Ympäristövaikutusten arviointi koskee kaikkea haettua toimintaa. Maa- ja ympäristöylioikeus katsoo tämän vuoksi maa- ja ympäristötuomioistuimen tavoin, että valittu nollavaihtoehto ei ole esteenä sekä nykyisen että laajemman toiminnan ympäristövaikutusten kokonaisvaltaiselle arvioinnille.

Yhtiö on selvittänyt vaihtoehtoiset kuljetusvaihtoehdot hakemuksessaan ja liittänyt

hakemukseensa muun muassa logistiikkapöytäkirjan, jossa laivausvaihtoehdot Narvik, Pohjanlahti ja Luulaja on selvitetty. Selvityksen mukaan mahdolliset ja realistiset kuljetusvaihtoehdot riippuvat suurilta osin yhtiöstä riippumattomista syistä. Nykyiset maantieteellisen alueen rautatie- ja laivausinfrastruktuuria koskevat edellytykset ovat johtaneet kuljetusvaihtoehtoon kuorma-autolla tehtäviin kuljetuksiin yleisessä tieverkossa Pitkäjärven/Svappavaaran uudelleenlastausasemalle ja sieltä junalla Narvikin satamaan. Maa- ja ympäristöylioikeus katsoo, että kuljetuksia koskevat selvitykset ovat hyväksyttävissä.

Maa- ja ympäristöylioikeus katsoo myös, että ympäristövaikutusten arviointiselostus lisäyksineen ja muut selvitykset ovat riittäviä haetun toiminnan ja sen liitännäistoimintojen vaikutusten arviointiin sekä hakemuksen asiasisällön harkitsemiseen. Tämä koskee selvityksiä, jotka vaaditaan muun muassa veteen tapahtuvien päästöjen, Natura 2000:n ja lajisuojan tarkasteluun. Maa- ja ympäristöylioikeus katsoo tämän vuoksi, että hakemuksen tutkimatta jättämiseen tai hylkäämiseen ei ole puutteellisesta harkinta-aineistosta johtuvaa syytä.

Luvallisuus

Asiassa on esitetty, että toimintaa ei voida sallia, koska päästöt veteen eivät täytä muun muassa yleisten huomioonottamissäännöksiä vaatimuksia (Ruotsin ympäristökaari, 2 luku), vedelle asetettuja ympäristölaatuormeja ja Natura 2000 -säännöksiä. Asiassa on esitetty myös, että koeaikamenettely tarkoittaa toiminnan asettamista koeajalle veteen joutuvien päästöjen osalta, ja että toimintaa ei voida sallia ilman lopullisten päästörajojen määrittämistä muun muassa kalakantojen ja kalatalouden suojelemiseksi.

Asiassa on esitetty myös, että päästöillä Muonionjokeen voi olla negatiivista vaikutusta muun muassa kalakantoihin sekä vesikemian ja purkupaikan läheisten virtaamien osalta. Sekoittumisvyöhyke tulee määrittää, ja momentaanista virtaamaa koskevia määräyksiä tulee täydentää veden poisjohtamisen osalta. Asiassa on esitetty myös, että koeikamääräyksen mukaisia päästöjen raja-arvoja ei voida hyväksyä. Myös hiekka- ja selkeytysaltaan sijaintia, muotoilua ja mitoitus on kyseenalaistettu. Asiassa on esitetty myös, että toimintaa ei voida sallia sen liitännäistoimintojen aiheuttamien häiriöiden takia (varsinkin kuorma-autokuljetusten poronhoidolle aiheuttamat häiriöt).

Haetun toiminnan luvallisuuden arvioinnin osalta Maa- ja ympäristöylioikeus katsoo

asiassa esitysten valitusten pohjalta, että alla esitettyjen kysymysten harkinta on perusteltua.

Vesiin sovellettavat ympäristölaatunormit

Harkinnan lähtökohdat

Ruotsi on velvollinen täyttämään EU:n vesipuitedirektiivin (2000/60/EG¹) vaatimukset. Direktiivi on toimeenpantu Ruotsissa muun muassa ympäristökaaren 5 luvulla, vesienhoitoasetuksella (2004:660) ja meri- ja vesiviranomaisen pintavesien kartoitusta ja analysointia koskevilla määräyksillä (HVMFS 2019:25). Sääntelyllä luokitellaan kaikkien pintavesiesiintymien veden laatu. Luokituksen perusteella laaditaan ympäristölaatunormit veden laadulle. Pääsääntö on, että pintaveden tulee saavuttaa hyvä tila tiettynä ajankohtana. Tiedetyt poikkeukset ovat mahdollisia esimerkiksi lievempien vaatimusten ja määräaikojen osalta.

Pintavesien tilan määrittely ja ympäristölaatunormit käsittävät veden hyvän ekologisen tilan ja hyvän kemiallisen tilan. Meri- ja vesiviranomainen luokittelee pintaveden ekologisen tilan korkeaksi, hyväksi, kohtalaiseksi, epätydyttäväksi tai huonoksi biologisten, fysikaaliskemiallisten ja hydromorfologisten laatutekijöiden perusteella. Meri- ja vesiviranomainen käyttää tähän muun muassa tiettyjä liitteissä esitettyjä luokitusrajoja ja erityisen saastuttaville aineille taulukossa esitettyjä raja-arvoja. Fysikaalis-kemiallinen laatutekijän tilan (erityisen saastuttaville aineille) tulee luokitella hyväksi,

1 Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2000/60/EY, annettu 23 lokakuuta 2000, yhteisön vesipolitiikan puitteista

jos valvonta osoittaa, että taulukkoarvo ei ylitä millään valvotuista aineista millään pintaveden valvonta-asemalla, ja tila tulee luokitella kohtalaiseksi, jos taulukkoarvo ylittyy jollakin valvotuista aineista jollain pintaveden valvonta-asemalla (HVMFS 2019:25 2 luku 4 §). Kohtalainen tila on erityisen saastuttavien aineiden alhaisin luokitus Ruotsin oikeuskäytännössä (HVMFS 2019:25 2 luku 3 ja 4 § ja liitteet 1–5).

Pintaveden kemiallinen tila luokitellaan seuraavasti: saavuttaa hyvän tilan/ei saavuta hyvää tilaa. Pintaveden kemiallinen tila tulee luokitella taulukossa esitettyjen, pintavesiesiintymiin päästettävien aineiden osalta (ellei muuta johdu kohtuullisuus-, epävarmuus- tai asiantuntija-arvioiden pohjalta) seuraavasti: (1) ei saavuta hyvää kemiallista tilaa, jos valvonta osoittaa, että taulukkoarvo ylittyy ainakin yhdellä valvotuista aineista jollain pintaveden valvonta-asemalla, tai (2) saavuttaa hyvän kemiallisen tilan, jos taulukkoarvo ei ylitä millään valvotuista aineista millään pintaveden valvonta-asemalla (HVMFS 2019:25 2 luku 9 § ja liite 6).

Prioriteettiaineiden raja-arvot ovat samat koko EU:ssa ja perustuvat muun muassa EU:n direktiiviin 2008/105/EYG ja prioriteettiainedirektiiviin 2013/39/EU².

Vesidirektiivin tärkeimpiä vaatimuksia ovat vesien tilan huononemisen ehkäiseminen ja velvollisuus olla vaarantamatta hyvää veden laatua. Ruotsin ympäristökaaren 5 luvun 4 §:ssä säädetään, että viranomainen ei saa sallia toiminnan aloittamista, jos tämä, huolimatta muiden toimintojen aiheuttamaa saastumista tai häiriöitä vähentävistä toimenpiteistä huolimatta lisää sellaista saastumista tai häiriöitä, jotka huonontavat vesiympäristöä tai jos toiminnalla on niin suuri merkitys, että se vaarantaa mahdollisuuden saavuttaa ympäristölaatu normin mukaisen vesien tilan. Harkinnassa päätetään niistä säädöksistä ja ehdoista, joita noudattamalla toiminta

² Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2008/105/EY, annettu 16 päivänä joulukuuta 2008, ympäristölaatu normeista vesipolitiikan alalla, neuvoston direktiivien 82/176/ETY, 83/513/ETY, 84/156/ETY, 84/491/ETY ja 86/280/ETY muuttamisesta ja myöhemmästä kumoamisesta sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2000/60/EY muuttamisesta, päivitetty Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 2013/39/EU, annettu 12 päivänä elokuuta 2013, direktiivien 2000/60/EY ja 2008/105/EY muuttamisesta vesipolitiikan alan prioriteettiaineiden osalta.

ei johda vesien tilan huononemiseen tai vaarantamiseen. Ympäristökaaren 2 luku 7 §:n mukainen kohtuullisuusharkinta ei saa johtaa matalampiin vaatimuksiin kuin ympäristökaaren 5 luku 4 §:n mukaiset vaatimukset. Tarkempaa tietoa vesien tilan huononemisen ehkäisemisestä löytyy muun muassa niin kutsutusta Weser-tuomiosta (EU-tuomioistuimen tuomio 1.7.2015 asiassa C-461/13, EU:C:2015:433, kohta 70). Vesien tilan huononemisen ehkäiseminen arvioidaan suhteessa vesiesiintymän tilaluokitukseen ja velvollisuus olla vaarantamatta hyvää veden laatua arvioidaan suhteessa ympäristölaatunormin mukaiseen vesien tilaan.

Prioriteettiainedirektiivin (2008/105/EY) mukaan jäsenvaltiot voivat käyttää sekoittumisvyöhykkeitä, koska päästöjen pistelähteiden läheisyydessä päästöissä olevat pilaavien aineiden pitoisuudet ovat yleensä korkeampia kuin pitoisuudet ympäröivässä vedessä (direktiivin kohta 19). Direktiivin 4 artikkelissa säädetään muun muassa, että jäsenvaltiot voivat nimetä päästölähteiden läheisyydessä sijaitsevia sekoittumisvyöhykkeitä, että yhden tai useamman liitteessä luetellun aineen pitoisuudet voivat ylittää kyseisiä aineita koskevat ympäristölaatunormit tällaisilla sekoittumisvyöhykkeillä sikäli kun ne eivät vaikuta siihen, että muu osa pintavesimuodostumasta on kyseisten normien mukainen ja että vesipiirien hoitosuunnitelmiin tulee sisällyttää kuvaus tällaisten vyöhykkeiden määrittelyyn sovelletuista lähestymistavoista ja menetelmistä sekä sekoittumisvyöhykkeen laajuuden rajoittamiseksi toteutetuista toiminnoista. Direktiivissä säädetään myös, että sekoittumisvyöhykkeitä nimeävien jäsenvaltioiden on varmistettava, että tällaisten vyöhykkeiden laajuus | rajataan päästölähteiden läheisyyteen ja että vyöhykkeiden laajuus on oikeassa suhteessa päästölähteen kohdalla esiintyvien pilaavien aineiden pitoisuuksiin ja muuhun asiaan liittyvään yhteisön lainsäädäntöön sekä sovellettavan parhaan käytettävissä olevan tekniikan mukainen.

Ruotsi ei ole sisällyttänyt sekoittumisvyöhykkeen käsitettä lainsäädäntöönsä. Ympäristökaaren mukaisessa harkinnassa haitallisten aineiden päästöistä vesiin käytetään kuitenkin samantapaista lähestymistapaa (katso esimerkiksi Maa- ja ympäristöylioikeuden tuomio 22.1.2016 asiassa M 10031-14).

Selvityksen mukaan yhtiön toiminta vaikuttaa Muonionjokeen, Kaunisjokeen, Aareajokeen, Patojokeen, Mellajokeen ja Kaunisjärveen. Toiminta vaikuttaa vesiesiintymiin pääasiassa laskemalla purkuvettä Muonionjokeen. Toimintaan liittyy myös hajavaikutuksia koskevia kysymyksiä sekä toiminnan aikana että

jälkikäsitteilyn jälkeen. Hajavaikutukset kohdistuvat alueen muihin vesistöihin sekä Muonionjokeen Kaunisjoen kautta. Virtaamiin vaikuttavat myös pohjaveden aleneminen ja pintaveden poisjohtaminen.

Ruotsin vesitietojärjestelmän (VISS, Vatteninformationssystem Sverige) mukaan Muonionjoen vesiesiintymän (WA22394456/ SE755505-182645) ekologinen tila on luokiteltu korkeaksi sen biologisten, vesikemiallisten ja fyysisten ympäristöolosuhteiden perusteella. Fysikaalis-kemiallisten laatutekijöiden *ravinteet* ja *happaneminen* tila on luokiteltu korkeaksi. Ravinteiden luokittelu perustuu fosforin määrän mittaustietojen kokonaisarviointiin neljällä valvonta-asemalla, muun muassa SE750385-182920 ja SE750562-183023, joissa yhtiön vastaanottavien vesistöjen valvontaohjelmaan kuuluvat mittausasemat SS38 (yhtiön päästölähteestä ylävirtaan) ja SS39 (yhtiön päästölähteestä alavirtaan) sijaitsevat. Fysikaalis-kemiallisen laatutekijän *erityisen saastuttava aine* kokonaistila on luokiteltu kohtalaiseksi; arsenikin, kuparin, kromin, sinkin ja nitraatin tila on luokiteltu hyväksi (korkealla tai keskinkertaisella luotettavuustasolla), uraanin tila on luokiteltu kohtalaiseksi (matalalla luotettavuustasolla). Ei-dioksiininkaltaisten PCB-yhdisteiden tilaa ei ole luokiteltu. Erityisen saastuttavien aineiden arviointi perustuu valvonta-asemilta SE750385-182920/SS38 ja SE750562-183023/SS39 saatuihin mittaustuloksiin. Vesiesiintymän ympäristölaatunormi on korkea ekologinen tila.

Kemiallisen tilan luokitus on *ei saavuta hyvää tilaa* elohopean raja-arvon perusteella, joka hyvin todennäköisesti ylittyy. Myös polybromattujen difenyylietterien (PBDE) raja-arvot ylittivät. Lyijyn, kadmiumin ja nikkelin tila on luokiteltu hyväksi (korkealla luotettavuustasolla) valvonta-asemilta SE750385-182920/SS38 ja SE750562-183023/SS39 saatujen mittaustulosten perusteella. Elohopean tilan luokitus on *ei saavuta hyvää tilaa* (keskinkertaisella luotettavuustasolla) kansallisen luokituksen ja asiantuntija-arvioinnin perusteella, joiden mukaan kalakannassa esiintyvän elohopean raja-arvo ylittyy kaikissa Ruotsin pintavesissä pitkäaikaisen ilmalevinteisen kuormituksen ja elohopean ilmasta laskeutumisen vaikutuksesta. Ympäristölaatunormi on pintavesien hyvä kemiallinen tila, poikkeuksena muun muassa elohopealle ja PBDE:lle asetetut lievemmat vaatimukset. Elohopean ja PBDE:n osalta pintavedet eivät saavuta hyvää kemiallista tilaa. Elohopealle asetettua lievempää vaatimusta perustellaan muun muassa sillä, että elohopeapitoisuudet

johtuvat suurimmaksi osin ilmasta laskeutumisesta ja että pitoisuuksia on mahdotonta vähentää sellaiselle tasolle, joka vastaa hyvää kemiallista tilaa. Lisäksi mainitaan, että elohopean nykyiset pitoisuudet (2015) eivät saa kasvaa ja että yhtiön tulee ryhtyä toimenpiteisiin paikallisten elohopealähteiden suhteen aineelle asetetusta lievemmästä vaatimuksesta huolimatta.

Muonionjokeen laskeva Kaunisjoki muodostaa alaosaltaan Kaunisjoen vesistön (WA10047346/SE749406-183566), jonka kautta suurin osa kaivosaluetta ympäröivistä soista kuivatetaan muun muassa Aareajoen kautta. Vesistön ekologinen tila on luokiteltu kohtalaiseksi biologisen laatutekijän *kalasto* perusteella. Kemiallisen tilan luokitus on *ei saavuta hyvää tilaa* samoin perustein. Ympäristölaatunormi on hyvä ekologinen tila/hyvä kemiallinen tila. Arviointi perustuu valvonta-asemalta SE749758-183182/SS21 saatuihin mittaustuloksiin.

Selvityksessä mykyisen ja haetun toiminnan vaikutukset vesikemiaan ja biologisiin parametreihin on arvioitu HVMFS 2019:25:n arviointiperusteiden ja raja-arvojen mukaan. Selvityksestä käy ilmi, että toiminta johtaa kohonneisiin kalium-, kloridi-, koboltti-, magnesium-, natrium-, sulfaatti- ja ksantaattipitoisuuksiin Muonionjokeen laskettavissa purkuvesissä. Näille ei ole määritetty arviointiperusteita tai raja-arvoja Ruotsissa. Yhtiön riskinarviointi näiden aineiden osalta perustuu vertailuun USA:ssa/Kanadassa käytettäviin raja-/ohjearvoihin ja/tai aiemmista tutkimuksista saatuihin toksiteettitietoihin. Euroopan kemikaalivirasto (ECHA) päivitti syyskuussa 2024 ksantaattien pitoisuudet, joka eivät vaikuta alueen ekosysteemiin. ECHAN mukaan ksantaattien PNEC-arvo (nollavaikutuspitoisuus) on 10 µg/l vesieliöstön pitkäaikaisessa altistuksessa ksantaateille.

Maa- ja ympäristöylioikeuden arviointi

Kuten yllä on esitetty, Muonionjoen laatutekijän *ravinteet* tila on kokonaisfosforin mittaustulosten perusteella luokiteltu korkeaksi ja *erityisen saastuttavien aineiden* arsenikki, kupari, kromi, sinkki ja nitraatti tila on luokiteltu hyväksi.

Prioriteettiaineiden lyijy, kadmium ja nikkeli tila on luokiteltu hyväksi. Koska näitä aineita ei ole luokiteltu alimpaan luokkaan, katsotaan toiminnan johtavan tilan heikentymiseen, jos ekologinen tila heikentyy yhdellä luokalla ja jos yksikään kemiallisen tilan parametreista/aineista heikentyy tilaan *ei saavuta hyvää tilaa* (ts. ylittää raja-arvon).

Erityisen saastuttavan aineen uraani tila on luokitettu kohtalaiseksi ja prioriteettiaineen elohopea tila on *ei saavuta hyvää tilaa*. Nämä aineet on siis luokiteltu alimpaan luokkaan. Tällaisissa olosuhteissa toiminnan tulee katsoa johtavan tilan heikentymiseen, mikäli se aiheuttaa aineen pitoisuuden ennakoitavissa olevaan nousuun. Kullakin valvontapisteellä mitatut arvot tulee tällöin arvioida erikseen (katso Maa- ja ympäristöylioikeuden tuomio 25.10.2023 asiassa M 692-22).

Yhtiön purkuveden vesikemiaa koskevasta selvityksestä (PR06) ennen Muonionjokeen laskemista tuotantovuonna 11, kun pitoisuuksien arvioidaan olevan korkeimmillaan, käy ilmi, että erityisen saastuttavien aineiden arviointiperusteet ylittyvät kromille, uraanille, sinkille ja nitraatille ja että kemiallisen tilan raja-arvo nikkelille ylittyy. Yhtiö on myös ilmoittanut, että purkuvedessä esiintyy lisääntyneitä pitoisuuksia sulfaattia, kloridia, kaliumia, magnesiumia, kobolttia ja ksantaattia.

Yhtiö on teettänyt hydrodynaamisen mallin purkuveden laimenemisesta päästöpiesteestä alavirtaan sekä esittänyt laimentumislukuja ja purkuveden leviämistä Muonionjokeen eri virtaamatilanteissa ja laskettujen purkuvesimäärien mukaan tuotantovuonna 11. Mallin avulla on arvioitu eri virtaamatilanteissa tapahtuva sekoittuminen sekä laimentumislukuja yhtiön omavalvonnassa käyttämissä valvontapisteissä, muun muassa valvontapisteessä SS39 noin kilometrin päässä alavirtaan yhtiön päästöpiesteestä. Kuten yllä on esitetty, tämä valvontapiste on myös päästöpiesteestä alavirtaan sijaitseva valvonta-asema, jonka perusteella tilaluokitus on tehty. Selvitys sisältää riskiarvion vaikutuksista mallinnetuissa "pahimman tapauksen skenaarioissa", jotka perustuvat tuotantovuoden 11 korkeimpiin arvioituihin pitoisuuksiin ja alimpaan arvioituun virtaamaan (LLQ) Muonionjoessa. Kun purkuveden pitoisuudet ovat mallinnuksen mukaan laimentuneet puoleen, ylittyvät arviointiperusteet/raja-arvot lähinnä uraanille ja nikkelille päästöpiesteestä alavirtaan. Ylittymiset häviävät eri etäisyyksillä päästöpiesteestä alavirtaan aineesta ja virtaamaolosuhteista riippuen. Valvonta-asemalla/valvontapisteellä SS39 saavutetaan kaikki arviointiperusteet/raja-arvot virtaamasta riippumatta. Väliaikaisen ksantaatteja koskevan määräyksen mukaan nollavaikutustaso saavutettaisiin laimentumisluvulla 70 alimmalla virtaamalla.

Asiassa on esitetty, että Muonionjokeen laskettavat päästöt voivat vaikuttaa haitallisesti laatutekijään *kalasto* sekä vesikemian että päästöpiestetä lähellä olevien virtaamien osalta. Ruotsin vesitietojärjestelmän mukaan tämä laatutekijä on luokiteltu

korkeaksi Muonionjoen vesiesiintymälle.

Selvityksestä ilmenee, että pohjasakkaa ja virtaamaolosuhteita on tutkittu lohikalojen elinolosuhteiden ja lisääntymismahdollisuuksien arvioimiseksi. Noin 200 metrin päästöpiesteestä alavirtaan itäpuolista rantaa lähimpänä lohikalojen kutu- ja/tai kasvuolosuhteiden katsotaan olevan huonot pohjan tilanteen vuoksi. Inventoidulla matkalla olosuhteiden todettiin muutoin sopivan biotoopiksi lohikaloille (maakiveä, kiviä, soraa ja hiekkaan sisältävä pohjasakka ja heikko virtaama).

Kalojen vaelluksen osalta selvityksessä on arvioitu, että paikalliset vaikutukset rajallisella ranta-/pohja-alueella eivät estä kalojen vaellusta merkittäväällä tavalla. Hydrodynaaminen malli kuvaa päästöplyymin esiintyvän erityisesti itäpuolisella rannalla. Vaelluskalat vaeltavat mieluiten joen syvemmissä, nopeammin virtaavissa osissa.

Tätä taustaa vasten ja ottaen huomioon päästöjen tarkempi säätely koeajan jälkeen muun muassa ehdoilla ja puhdistustekniikoilla Maa- ja ympäristöylioikeus katsoo, että kyseessä ei tule olemaan sellaisia erityisen saastuttavien aineiden tai prioriteettiaineiden aiheuttamaa vesien laadun heikentymistä, joka vesiin sovellettavien ympäristölaatum normien mukaan ei ole sallittua. Purkuvesien laskemisen Muonionjokeen ei arvioida vaikuttavan vaelluskalojen vaellusmahdollisuuksiin alueella, eikä sillä katsota olevan merkittävää vaikutusta kalojen lisääntymiseen. Tuomioistuimien palaa alla virtaamien vaikutukseen vesieliöistöön pintavesien poisjohtamisen kautta. Päästöjen ei voida katsoa merkitsevän sellaista riskinottoa, joka vaarantaisi nykyisten ympäristölaatum normien saavuttamisen. Tuomioistuimien arvioi, että yhtiön ilmoittamat muiden aineiden pitoisuudet, mukaan lukien purkuvesien ksantaatit, eivät johda sellaiseen toksiseen vaikutukseen, joka estäisi luvan myöntämisen. Koeajalla tehtävä selvitys näyttää, ovatko muut ympäristötoimenpiteet tarpeen. Sekoittumisvyöhykkeen määrittämiselle ei ole laillista mahdollisuutta. Ympäristökaaren 2 luvun mukaisen harkinnan mukaan alueen, jossa yhtiön päästöt sekoittuvat vastaanottaviin vesiin ja jossa korkeampia pitoisuuksia voi esiintyä paikallisesti ei katsota muodostavan estettä luvan myöntämiselle.

Natura 2000

Harkinnan lähtökohdat

Natura 2000 -alueen ympäristöön merkittävästi vaikuttaville toiminnoille edellytetään lupaa (ympäristökaari, 7 luku 28 a §). Tällainen lupa voidaan myöntää ainoastaan siinä tapauksessa, että toiminta tai toimenpide yksin tai yhdessä muiden käynnissä olevien tai suunniteltujen toimintojen tai toimenpiteiden kanssa (1) ei vahingoita suojeltavaa elinympäristöä tai suojeltavia elinympäristöjä, (2) ei altista suojeltavaa lajia tai suojeltavia lajeja sellaiselle häiriölle, joka voisi merkittävällä tavalla vaikeuttaa lajin tai lajien säilymistä alueella (ympäristökaari, 7 luku 28 b §).

Selvityksestä käy ilmi, että toiminta koskee Ruotsin Natura 2000 -aluetta Tornion ja Kalixin jokijärjestelmä (SE0820430), joka rajoittuu Muonionjoessa Suomen Natura 2000 -alueeseen Tornionjoen-Muonionjoen vesistöalue (FI1301912). Ruotsin Natura 2000 -alue käsittää jokiuoman lisäksi Kaunisjoen, Aareajoen, Patojoen, Mellajoen ja Kaunisjärven. Suomen Natura 2000 -alueella suojeltavat luontotyytit ja lajit ovat pääasiassa samat kuin Ruotsin Natura 2000 -alueella.

Suojeltavat luontotyytit Ruotsin Natura 2000 -alueella Tornion ja Kalixin jokijärjestelmä ovat tällä hetkellä luonnontilaiset jokireitit (3210) ja pikkujoet ja purot (3260). Suojeltavat lajit ovat jokihelmisimpukka, kirjojokikorento, lohi, kivisimppu, saukko, lapinkaura ja lietetatar. Suojelusuunnitelman priorisoituina suojeltavina arvoina mainitaan muun muassa, että alue muodostuu vapaasti virtaavista joista, jotka ovat pääosin vapaita vesivoimaloista ja säännöstelemättömiä. Alueella on rikas biodiversiteetti, jolle jokijärjestelmä suhteellisen hyvän vedenlaatu on erittäin arvokas ja muodostaa monimuotoisuudelle tärkeän pohjan.

Maa- ja ympäristöylioikeuden arviointi

Toiminta vaikuttaa Natura 2000 -alueisiin lähinnä pohja- ja pintavesien poisjohtamisesta seuraavilla virtaamavaikutuksilla sekä veteen laskettavilla päästöillä. Selvityksestä käy ilmi, että luontotyytit luonnontilaiset jokireitit (Muonionjoki) ja pikkujoet ja purot (Kaunisjoki ja Aareajoki) esiintyvät toiminnan vaikutusalueella. Suojeltavista lajeista saukkoa ja kivisimppua esiintyy pienemmissä joissa ja kivisimppua ja lohta Muonionjoessa. Kirjojokikorentoa ei ole esiintynyt Muonionjoen purkupisteen vaikutusalueella, mutta kuitenkin noin 35 kilometrin päässä purkupisteestä alavirtaan. Muita suojeltavia lajeja (jokihelmisimpukka, lapinkaura ja lietetatar) ei ole tavattu, ja niiden ei siksi katsota esiintyvän toiminnan vaikutusalueella.

Virtaamavaikutusten suhteen selvityksestä käy ilmi, että pohjaveden poisjohtaminen Tapulin, Palotievan ja Sahavaaran avolouhoksilta johtaa pienempään sisäänvirtaukseen Kaunisjokeen ja Aareajokeen. Virtaamavaikutuksia muodostuu myös Muonionjoen pintaveden poisjohtamisesta.

Maa- ja ympäristötuomioistuimien on arvioinut, että luvan sisältämä pintaveden poisjohtaminen Muonionjoesta voi olla suuruudeltaan noin 0,2 % keskivirtaamasta ja noin 1,3 % alimmasta alivirtaamasta, minkä ei katsota aiheuttavan vahinkoa suojattaville elinympäristöille tai suojattaville lajeille. Maa- ja ympäristötuomioistuimien on arvioinut Kaunisjoen ja Aareajoen pohjaveden poisjohtamisen virtaamavaikutuksia vastaavalla tavalla. Maa- ja ympäristötuomioistuimien katsoo, että virtaamavaikutuksen rajoitus korkeintaan 5 prosenttiin ja alimmalla alivirtaamalla 0 prosenttiin tarkoittaa, että virtaamavaikutus ei aiheuta vahinkoa suojattaville elinympäristöille tai suojattaville lajeille.

Maa- ja ympäristötuomioistuimien on myös arvioinut, että toiminnan päästöt veteen sekä toiminnan aikana että jälkikäsittelyvaiheessa ei aiheuta merkittäviä vaikutuksia vesieliöstölle vastaanottavissa vesissä lukuun ottamatta selkeästi rajattua aluetta suoraan alavirtaan Muonionjoen päästöpiisteestä. Haetulla toiminnalla ei myöskään katsota olevan merkittävää vaikutusta kalakannan lisääntymiseen tai vaellukseen. Kalakannan vaellusmahdollisuudet arvioidaan hyviksi myös päästöpiisteen läheisyydessä. Kutupaikkoja ei ole tavattu rajatulla alueella suoraan alavirtaan päästöpiisteestä. Yhtiön toiminnan ja Hannukainen-hankkeen kumulatiivisten vaikutusten ei myöskään katsota aiheuttavan merkittävää negatiivisten vaikutusten riskiä.

Tätä taustaa vasten ja ottaen huomioon, että toiminta vastaa selvityksen mukaan vesiin sovellettavia ympäristölaatumormeja ja huomioonottamissäännöksiin vaatimuksia (Ruotsin ympäristökaari, 2 luku), Maa- ja ympäristöylioikeus katsoo, ettei asiassa ole tullut esiin syytä muuttaa maa- ja ympäristötuomioistuimien arvioita Natura 2000 -kysymyksistä.

Varastot, riskiarvioinnit ym.

Asiassa on kommentoitu selkeytysaltaan mitoitusta ja vaahdotushiekan varastointisolun pintaeristystä ja peittämistä ja kyseenalaistettu, vastaavatko ne kaivannaisjätteiden hallinnan vertailuasiakirjan BREF MWEI:n (Best Available Techniques [BAT] Reference Document for the Management of Waste from

Extractive Industries in accordance with Directive 2006/21/EC) parhaita käyttökelpoisia tekniikoita koskevia BAT-päätelmiä. Asiassa on esitetty myös uutta harkintaa vesien käsittelystä ja purkuvesistä aiheutuvien, ilmastonmuutokseen liittyvien riskien vuoksi. [REDACTED] on myös vaatinut, että yhtiö veloitetaan rakentamaan uusi hiekkavarasto selkeytysaltaineen uuteen paikkaan.

Yhtiön selvityksestä käy ilmi seuraavaa:

Lähtökohtana selkeytysaltan mitoittamiselle ja muotoilulle on ollut se, että kiintoaineiden raja-arvoksi voidaan asettaa 10 mg/l. Laajennetun selkeytysaltan koko käyttötasolla +163,3 on 164 300 m². Kiintoainepitoisuus vuotuisella keskivirtaamalla on 950 mg/l, ja selkeytysaltan viipymääajan lasketaan olevan tarpeeksi pitkä hiukkasille, joiden halkaisija on 0,005 mm. Tämä koskee kaikkia virtaamaolosuhteita. Selvityksistä käy ilmi, että kaivoksen ja hiekkavaraston käyttöajan lopussa hiutaloittamisaine voi olla tarpeen. Yhtiön mukaan suurempi selkeytysallas ei välttämättä tehostaisi selkeytystä. Suurempi selkeytysallas kasvattaisi poistettujen maamassojen määrää ja sitä varten jouduttaisiin ottamaan käyttöön lisää suoalueita.

Hylkykiven ja rikastushiekan varastointi (lähinnä luonnontilaiselle) turpeelle on usein käytetty varastointitapa sekä Ruotsissa että Suomessa muun muassa koska järviä ja kosteikkoalueita on topograafisista syistä usein käytetty kaivannaisjätteen varastointiin. Tiivistetylle turpeelle varastointi kuuluu BREF MFEI:ssä mainittuihin kaivannaisjätteen varastointia koskeviin parhaisiin käyttökelpoisiin tekniikoihin. Kun varastointi tapahtuu luonnolliselle turvekerrokselle, pohja tiivistyy sen päälle asetettavan lastin kasvaessa. Nopein tiivistyminen tapahtuu lähes välittömästi, ja jatkuu sitten hitaammalla vauhdilla, jolloin turvepohjasta tulee ajan mittaan yhä tukevampi.

Veden täyttämä louhoksen käyttäminen vaahdotushiekan varastointiin alkuvaiheessa ja tämän jälkeinen varastointi osaan hiekkavarastoa on tärkeää, jotta vaahdotushiekka pystytään pitämään veden peittämänä sekä lyhyellä että pitemmällä aikavälillä, mikä estää sulfidien hapettumisen. Varastointi vesipeiton alla kuuluu BREF MFEI:ssä mainittuihin kaivannaisjätteen varastointia koskeviin parhaisiin käyttökelpoisiin tekniikoihin. Varastointi louhokselle tai hiekkavaraston vaahdotushiekan varastointisolun ei johda hallitsemattomiin valumiin. Molemmissa tapauksissa ylimääräinen vesi kerätään toiminnan vedenkäsittelyjärjestelmään. Tämä on otettu

huomioon toiminta-ajan vesikemiallisessa mallinnuksessa sekä jälkikäsittelyn jälkeisiä massansiirtoja ja hajavaikutuksia koskevissa laskelmissa.

Varastointitapaa on tutkittu numeeristen mallinnusten avulla sekä hiekkavaraston että hiekkavaraston vaahdotushiekan varastointisolun osalta. Mallinnuksilla on ennakoitu varastoidun rikastushiekan hydrogeologisia ja geokemiallisia prosesseja. Mallinnus on tehty myös hapon kulkeutumisesta kaivannaisjätteen ja sen peitteen läpi.

Mallinnustuloksista ilmenee, että rikastushiekka katsotaan pystyttävän pitämään vettyneenä hiekkavarastossa myös pitempinä ajanjaksoina, jolloin pohjaveden muodostuminen on vähäistä (vähintään kolme peräkkäistä kuivaa vuotta). Nykyisten ilmastomallinnusten ennusteet ilmaston lämpenemisestä ja suuremmista vuosittaisista sademääristä näyttävät, että esitetyllä varastointitavalla olosuhteet vaahdotushiekan kyllästysasteen pitämiseksi korkeana jatkuvat. Toiminnan aikana varastoidun vaahdotushiekan vesipeiton riittävyttä seurataan silmämääräisesti.

Toiminta-ajan jälkeen vaahdotushiekkavarasto jälkikäsitellään peittämällä se vähintään 2 metriä paksulla kerroksella rikastushiekkaa. Jälkikäsittelyn jälkeen vettymisastetta seurataan, kunnes on päästy vakaisiin olosuhteisiin ja varastointimenetelmän toimivuus voidaan vahvistaa. Vaahdotushiekan käsittely suunnitellussa toiminnassa sisältää aktiivisia toimenpiteitä myös toiminta-aikana happaman veden muodostumisen estämiseksi. Toimenpiteet kuuluvat BREF MFEI:ssä mainittuihin parhaisiin käyttökelpoisiin tekniikoihin.

Vedenkäsittelyjärjestelmän mitoitus on tehty laaditun vesitaseen pohjalta, jossa otetaan huomioon sateinen vuosi 10 vuoden välein. Mitoitus 10 vuoden virtaamalle on tavallinen käytäntö, joka perustuu suuremman virtaaman todennäköisyyden ja vaikutusten sekä järjestelmän kapasiteetista aiheutuvien kustannusten oikeudenmukaiseen tasapainoon. Järjestelmän suurimpien virtaamien arvioidaan tapahtuvan lumen sulamisesta johtuvien kevättulvien aikaan, ei yksittäisten rankkasateiden aikaan. Vedenkäsittelyjärjestelmän pitoaika on pitkä, jolloin mitoitus tapahtuu pitkäaikaisten tapahtumien kuten kevättulvien perusteella sen sijaan, että järjestelmä mitoitettaisiin lyhyempien ja suurempien virtaamien mukaan.

10 vuoden virtaaman ylittäviä virtaamatilanteita varten on olemassa turvajärjestelmä, jonka ansiosta vaikutukset jäävät pieniksi ja ne voidaan hyväksyä. Turvajärjestelmä koostuu prosessivesipadon ja penkereiden ylivuotoaukoista, hulevesiojien purkuvesiä koskevista ratkaisuista ja avolouhosten (sekä olemassa olevien että suunniteltujen)

lähes rajaton kapasiteetti veden varastointiin poikkeusolosuhteissa, kuten kerran sadassa vuodessa toistuva ylivirtaama.

Purkuveden saastepitoisuudet ovat tämän kaltaisissa poikkeusolosuhteissa matalampia kuin tavallisessa toiminnassa käsiteltävässä vedessä, koska rankkasateet johtavat suurempaan valumaan ja sitä kautta veden laimenemiseen (vettä on enemmän, ja sen kontakti maa-/kalliomassoihin kestää lyhyemmän ajan). Tällaisissa poikkeusolosuhteissa myös Muonionjoen ja alueen muiden vesistöjen virtaamat ovat huomattavasti suurempia, mikä vähentää kaivokselta tulevaa kuormitusta entisestään.

Tarve purkuvesien päästöön ja joen virtaamaolosuhteet vaihtelevat samanaikaisesti siten, että matalan luonnollisen virtaaman aiheuttavat olosuhteet vähentävät myös tarvetta purkuvesien päästöön. Tämän vuoksi käytännössä ei ole olemassa varsinaista riskiä sille, että purkuvesien laskun rajoitukset aiheuttaisivat ongelmia toiminnalle edes tulevaisuudessa.

Maa- ja ympäristöylioikeuden arviointi

Aluksi todetaan, että yhtiö on hakenut lupaa hiekkavaraston ja selkeytysaltaan rakentamiseen tietylle paikalle, eikä muita rakennuspaikkoja voida arvioida tässä asiassa.

Yllä esitettyjen selvitysten perusteella ja ottaen huomioon selvitysmääräys ja edellytyksen säännellä kiintoaineiden erottelun parantamiseksi tarvittavia toimenpiteitä koeajan jälkeen Maa- ja ympäristöylioikeus katsoo, että selkeytysaltaan mitoitus on hyväksyttävissä ja vastaa BREF MWEI:n parasta käyttökelpoista tekniikkaa.

Vaahdotushiekan toiminnanaikainen varastointi vesipeiton alle Navettamaan louhoksessa ja sen pH:n säätely/puskuriaineen lisääminen vastaavat BAT-päätelmää 31d. Varastointi vesipeiton alla/vettyneenä varastointisolussa vastaa BAT-päätelmiä 31k ja 31l. Jälkikäsitteily vaahdotushiekkapeitolla pitkäaikaisen vettymisen varmistamiseksi vastaa BAT-päätelmää 31k. Tiivistetylle turpeelle varastointi kuuluu BREF MFEI:ssä mainittuihin kaivannaisjätteen varastointia koskeviin parhaisiin käyttökelpoisin tekniikoihin.

BAT-päätelmässä 31e turve mainitaan vaihtoehtoisena pohjamateriaalina. Tämän perusteella Maa- ja ympäristöylioikeus katsoo, että vaahdotushiekan varastointi vastaa BREF MFEI:ssä mainittuja parhaita käyttökelpoisia tekniikoita.

Selvityksestä käy ilmi, että toiminnassa on valmius korkeiden virtaamien käsittelyyn niiden sääntöjen/rajoitusten puitteissa, jotka on mainittu maa- ja ympäristötuomioistuimen osatuomiossa purkuvesien päästämisestä Muonionjokeen. Riskiarviointien katsotaan olevan riittäviä.

Lajisuoja

Asiassa on esitetty, että selvitys toiminnan vaikutuksesta suojeltaviin lajeihin on puutteellinen ja että vaikutukset lintulajeihin taigametsähanhi, pikkusirkku, pohjansirkku, jänkäsirriäinen ja jänkakurppa tulee selvittää.

Yhtiö on tehnyt laajoja laji-inventointeja ja selvittänyt toiminnan vaikutuksia suojeltaviin lajeihin muun muassa ympäristövaikutusten arviointiselostuksessaan. Yllä esitetyn mukaisesti Maa- ja ympäristöylioikeus katsoo selvitysten olevan riittäviä. Yhtiö on hakenut erivapautta lajisuojasta niiden lajien osalta, joihin toiminta selvityksen mukaan voi vaikuttaa enemmän kuin merkityksettömästi. Näitä lajeja ovat esimerkiksi metsähanhi ja pikkusirkku. Muita nyt mainittuja lintulajeja ei ole tavattu tai toiminnan ei katsota vaikuttavan niihin.

Maa- ja ympäristötuomioistuin on yhtiön sitoumusten mukaisesti asettanut ehdoiksi metsäverhojen ylläpidon Ahvenvuoman/Kaunisjoen ja Sahavaaran alueen välillä, suojajenkeren rakentamisen

Sahavaaran sivukivivaraston länsiosaan ennen jokaista pesimäkautta melun ja visuaalisten häiriöiden rajoittamiseksi sekä entisöimisohjelman ja biotooppeja parantavia toimenpiteitä. Ahvenvuoman linnuston suojelemiseksi on myös asetettu melua koskevia rajoituksia.

Maa- ja ympäristötuomioistuin on myöntänyt erivapauden lajisuojasta useille lajeille, kuten metsähanhi ja pikkusirkku. Tuomioistuin on katsonut, että toiminta näiden ehtojen mukaisesti täyttää Ruotsin lajisuoja-asetuksen (2007:845) erivapautta koskevat vaatimukset.

Maa- ja ympäristöylioikeus katsoo, että asiassa ei ole tullut ilmi syytä, jonka perusteella muu arviointi lajisuojakysymyksissä olisi tarpeen.

Liitännäistoiminnot

Liitännäistoimintojen laajuus

Asiassa on esitetty, että kuljetukset Kaunisvaaran laitokselta Narvikiin kuuluvat liitännäistoimintoihin ja että niiden vaikutukset tämän reitin varrella tulee sisällyttää toimiluvan myöntämisen edellytysten tutkintaan.

Kuljetusten ympäristövaarallista toimintaa harjoittavaan laitokseen ja sieltä pois voivat olla niin sanottu liitännäistoimi, joka tulee ottaa huomioon ympäristövaarallisen toiminnan luvallisuuden ja ehtojen harkinnassa. Ympäristökaaren (16 luku 7 §) mukaan harkinnassa tulee ottaa huomioon muut toiminnot tai erityiset laitokset, jotka voivat olla tarpeen toiminnan aloittamiseksi tai sen harjoittamiseksi asianmukaisella tavalla.

Säännöksen esitöissä korostetaan, että lupaharkinnassa liitännäistoimia on rajattava kohtuullisessa määrin siten, että huomioon otetaan ainoastaan liitännäistoimet, jolla on välitön yhteys lupaharkittuun toimintaan. Toiminnanharjoittajan tulee antaa selvitys liitännäistoimista ja niiden vaikutuksista ympäristövaikutusten arviointiselostuksessaan (katso Ruotsin hallituksen esitys 1997/98:45 osa 2 s. 208).

Korkeimman oikeuden mukaan kysymys siitä, millaisen liitännäistoimen voidaan katsoa olevan välittömässä yhteydessä lupaharkittuun toimintaan ja siten otetaan huomioon arvioinnissa, voidaan ratkaista punnitsemalla olosuhteita, kuten kuljetusten luonne ja laajuus, missä kuljetukset tapahtuvat suhteessa laitokseen sekä kuljetusten haitat suhteutettuna haittoihin muusta liikenteestä ja toiminnasta. Ei ole kohtuullista vaatia, että luvanhakijan tulisi selvittää ja vastata pitkän matkan kuljetuksista aiheutuvista ympäristövaikutuksista, kun kuljetukset tapahtuvat suurella etäisyydellä kyseessä olevasta laitoksesta ja muodostavat vain pienen osan laitoksen kokonaisliikenteestä ja sen aiheutumista haitoista. Lupaharkinnassa kohtuullisena voidaan pitää luvanhakijalle asetettavaa velvoitetta selvittää kuljetusten ympäristövaikutukset laitoksen lähialueella. Ympäristövaarallista toimintaa koskeva lupa voidaan hylätä, mikäli tällaiset ympäristövaikutukset katsotaan liian vakaviksi. Muussa tapauksessa lupaan voidaan liittää näitä kuljetuksia koskeva ehto tai luvalla voidaan asettaa koeaika (katso NJA 2004 s. 421, vertaa myös esimerkiksi Maa- ja

ympäristöylioikeuden tuomioon 14.1.2022 asiassa M 13523-19). Kuljetukset liitännäistoimena liittyvät olennaisena osana lupahakemukseen, eikä liitännäistoimen luvallisuutta sen vuoksi voida arvioida erikseen Gabnan saamelaiskylän vaatimalla tavalla.

Haetulle toiminnalle valitussa kuljetusratkaisussa rautamalmirikastetta kuljetetaan yhtiön kuorma-autoilla yleisessä tieverkossa Kaunisvaarasta Pitkäjärven/Svappavaaran jälleenlastausasemalle (noin 150 kilometrin matka teillä 99, 395, E45 ja E10) ja sieltä rautateitse Narvikin satamaan.

Maa- ja ympäristötuomioistuim on katsonut, että kuorma-autokuljetukset Kaunisvaarasta Vittangiin teillä 99 ja 395 (noin 120 kilometriä) kuuluvat liitännäistoimintaan, mutta tieosuus Vittangista Pitkäjärvelle/Svappavaaraan teillä E45 ja E10 ei. Tuomioistuim on myös katsonut, että rautatiekuljetukset Narvikiin eivät kuulu liitännäistoimintaan.

Kuorma-autokuljetuksia koskevasta selvityksestä käy ilmi, että laitoksen täydellä tuotannolla (10 Mtn malmia ja 2–4 Mtn rikastetta) laitokselta lähtee 160–340 kuljetusta vuorokaudessa. Liikennevirasto on myöntänyt kuorma-autokuljetuksille painoa koskevan erivapauden 90 tonniin saakka. Jos kuljetukset jaetaan tasaisesti koko vuorokauden ajalle, jokin yhtiön kuorma-autoista palaa laitokselle tai lähtee laitokselta noin 4–8 minuutin välein. 2017/2018 suoritettun liikennelaskennan mukaan raskaan liikenteen kuljetuksia oli 115 vuorokaudessa tiellä 99, 98 tiellä 395 ja 290 tiellä E45. Yhtiön 160–340 kuljetusta päivässä lisäävät siten raskasta liikennettä teillä 99, 395 ja E45 noin 139–296, 163–347 ja 55–117 prosentilla. Yhtiön kuljetukset teillä 99, 395 ja E45 muodostavat 58–75, 62–78 ja 36–53 prosenttia vuotuisesta vuorokausiliikenteestä.

Rautateitse tapahtuvia kuljetuksia koskevasta selvityksestä käy ilmi, että Svappavaarasta lähtee yleensä 21 junaa päivässä Narvikiin, joista 14 on LKAB:n malmijunia ja 2 Kaunis Ironin malmijunaa. Haetun toiminnan laajennuksen jälkeen Kaunis Ironin malmijunien määrä nousisi neljään.

Kuljetusten luonteen ja laajuuden perusteella ja ottaen huomioon, että yhtiön osuus raskaasta liikenteestä on huomattava Maa- ja ympäristöylioikeus katsoo, että kuorma-autokuljetukset Kaunisvaarasta Svappavaaraan teillä 99, 395 ja E45 E10:n risteykseen saakka kuuluvat liitännäistoimeen. Maa- ja ympäristöylioikeus yhtyy maa- ja

ympäristötuomioistuimen arvioon siitä, että rautatiekuljetukset Narvikiin eivät kuulu liitännäistoimeen, eikä niitä sen vuoksi voida myöskään säännellä kyseessä olevan arvioinnin puitteissa.

Arviointi ympäristökaaren 3 ja 4 luvun mukaan

Asiassa on esitetty, että yhtiön kuljetusten muodostaman liitännäistoimen takia maankäyttö on muuttunut, minkä vuoksi ympäristökaaren 3 ja 4 lukua tulee soveltaa liitännäistoimen arvioinnissa ja liitännäistoimen vaikutuksissa muun muassa poronhoitoon.

Kuten yllä on esitetty, jalostuslupa on myönnetty Tapulille, Palotievaan ja Sahavaaraan. Lupa koskee päätöksessä määriteltä aluetta (mineraalilaki 4 luku 1 §). Luvan arviointiin tulee soveltaa ympäristökaaren 3 ja 4 lukua. Mikäli kyseessä on toiminta, jota tulee myöhemmin arvioida myös ympäristökaaren tai muiden lakien mukaan, ympäristökaaren 3 ja 4 lukua tulee soveltaa ainoastaan lupa-asian harkinnassa (mineraalilaki 4 luku 2 §). Ympäristökaaren liitännäistoimintaa koskevaa määräystä (16 luku 7 §) ei sovelleta mineraalilain mukaiseen lupaharkintaan (katso Ruotsin hallituksen esitys 1997/98:90 s. 214 f., KHO 2016 viite 21 ja KHO 2024 notiisi 36, kohdat 51–52).

Tapulin, Palotievan ja Sahavaaran jalostuslupaa koskevat päätökset tarkoittavat siis, että ympäristökaaren 3 ja 4 lukua ei sovelleta lupaharkintaan niiden alueiden osalta, joita lupa koskee. Päätökset eivät kuitenkaan sisällä arviota kuljetuksista lupa-alueelle ja -alueelta suhteessa ympäristökaaren 3 ja 4 lukuun.

Ympäristökaaren (2 luku 6 § toinen kappale) mukaan 3 ja 4 luvun säännöksiä tulee kuitenkin soveltaa lupaharkinnassa ainoastaan, jos maa- tai vesialueiden käyttö on muuttunut. Maa- ja ympäristötuomioistuin on katsonut, että hakemukseen ei liitännäistoiminnan osalta sisälly maankäytön muutoksia, eikä se ota käyttöön minkään saamelaiskylän maa- tai vesialueita edellä mainitun säädöksen tarkoittamalla tavalla, minkä vuoksi liitännäistoimintoa (kuljetuksia) ei tule arvioida ympäristökaaren 3 ja 4 luvun pohjalta.

Maa- ja ympäristötuomioistuin peruutti osittain aiemman rajajokikomission myöntämän luvan tuomiollaan 13.1.2022 asiassa nro M 1828-18. Yksi peruuttamisen syistä oli, että kuljetusvaihtoehto kuorma-autolla yleisiä teitä pitkin

Pitkäjärven/Svappavaaran jälleenlastausasemalle ja sieltä edelleen rautateitse Narvikin satamaan poikkesi hakemuksen sisältämästä kuljetusvaihtoehdosta ja mainitun luvan yleisestä ehdosta. Hakemuksen mukaan rikaste pumpattaisiin Äkäsjokisuun putkistoon Suomessa ja lastattaisiin rautatiekuljetukseen Pohjanlahden satamaan. Nyt käsillä oleva liitännäistoimintoa ei siten ole arvioitu aikaisemmin.

Kuorma-autokuljetukset tapahtuvat yleisessä tieverkostossa, jossa valtio Liikenneviraston kautta on tienpitäjä. Vastatakseen kaivostoiminnan myötä kasvaneisiin raskaan liikenteen tarpeisiin on Liikennevirasto vuodesta 2012 lähtien (lähes vuosittain) Kaunisvaaran-Svappavaaran malminkuljetushankkeen puitteissa suunnitellut ja toteuttanut rakennus- ja korjaustoimenpiteitä tällä tieosuudella. Yhtiö osallistuu näiden toimenpiteiden rahoitukseen. Teitä on muun muassa levennetty ja vahvistettu, risteyksien turvallisuutta on parannettu ja teitä muutettu suoremiksi. Hankkeeseen sisältyy myös poronhoitoa helpottavia riista-aitoja ja riistasilloja tien E45 varrella.

Maa- ja ympäristöylioikeus katsoo, että tihentynyt raskas liikenne tällä tieosuudella ei ole aiheuttanut muutoksia maankäytössä ympäristökaaren (2 luku 6 § toinen kappale) tarkoittamalla tavalla, koska kysymys on jo olemassa olevista teistä, joissa yhtiö ei ole tienpitäjänä ja joita käytetään niille tarkoitetulla tavalla myös ilman yhtiön kuljetuksia, siis ajoneuvoliikenteeseen. Muun muassa ympäristökaaren poronhoitoa koskeva 3 luku 5 § ei siis tule sovellettavaksi liitännäistoimintaan. Vaikutukset poronhoitoon sisältyvät kuitenkin olennaisena osana arviointiin muun muassa ympäristökaaren 2 luvun huomioonottamissäännösten mukaan, mikäli toiminta kohtuullisten turvatoimien ja muiden toimenpiteiden ansiosta täyttää ympäristökaaren vaatimukset kohtuullisesta huomioonottamisesta ja voidaan sallia (katso Maa- ja ympäristöylioikeuden tuomiot 24.11.2017 asiassa nro M 10882-16 ja 23.11.2011 asioissa nrot M 824-11, 825-11 ja M 847-11).

Liitännäistoiminnan vaikutukset

Gabnan saamelaiskylä on vaatinut hakemuksen tutkimatta jättämistä tai hylkäämistä tai ainakin, että lupaan lisätään tiettyjä ehtoja, koska malminkuljetuksista aiheutuu vaikutuksia poronhoidolle. Saamelaiskylä on esittänyt malminkuljetuksista poronhoidolle aiheutuvan haitan sisältävän muun muassa porokolareita sekä

talvilaidunten ja muuttoreittien pirstaloitumista, joka johtaa estevaikutuksiin ja estää porojen vapaan vaelluksen.

Maa- ja ympäristöylioikeus katsoo maa- ja ympäristötuomioistuimen tavoin, että saamelaiskylän kuvaamien ongelmien perussy on kyseessä olevien teiden veto ja sijoitus, vaikka liikenteen kokonaismäärä ja raskaan liikenteen osuus ovatkin kasvaneet yhtiön toiminnan myötä. Jo kauan olemassa olleita teitä ei voida harkita tämän asian puitteissa. Yleisessä tieverkossa toteutetut ja toteutettavat rakennus- ja kunnostustoimenpiteet ovat tienpitäjän (Liikenneviraston) vastuulla riippumatta siitä, mikä kunnostustarpeen on aiheuttanut. Kaunisvaaran-Svappavaaran malminkuljetushanke sisältää myös melua rajoittavia ja poronhoitoa suojaavia toimenpiteitä. Lupa sisältää myös poronhoitoa suojaavia ehtoja, muun muassa vaatimuksen neuvonpidosta saamelaiskyläliien kanssa. Poronhoitoon liittyvien lisäehtojen määrääminen on delegoitu valvontaviranomaiselle.

Gabnan saamelaiskylä on vaatinut, että ehtoihin lisätään kuljetusten kieltö noin seitsemän kuukauden ajalle vuodessa tai ainakin, että kuljetuksia tulee mukauttaa esimerkiksi nopeusrajoituksin. Saamelaiskylä on myös vaatinut yhtiöltä korvausta vahingoista.

Selvityksestä käy ilmi, että malmin kuljettaminen laitokselta jakeluketjuun hakemuksessa esitetyn aikavälein on edellytys luvanvaraisen rautamalmimäärän louhinnalle. Kuljetusten kieltäminen tiettyinä aikoina saamelaiskylän vaatimalla tavalla ei olisi luvan mukaista. Kuljetukset tapahtuvat yleisessä tieverkossa, jossa tienpitäjä (Liikennevirasto) vastaa tarvittavista kunnostustoimenpiteistä. Yhtiöllä ei ole sananvaltaa nopeusrajoitusten suhteen. Ympäristövaarallisen toiminnan luvanarvioinnissa ei arvioida korvausta vahingoista.

Tätä taustaa vasten Maa- ja ympäristöylioikeus katsoo, että liitännäistoiminta kuljetusten muodossa ei ole esteenä luvan myöntämiselle haetulle toiminnalle, eikä poronhoitoa koskevia lisäehtoja ole tarpeen määrätä.

Muuta

Asiassa on esitetty, että koeaikamenettely veteen joutuvien päästöjen osalta tarkoittaa, että toiminnan luvallisuus on asetettu koeajalle ja että toimintaa ei voida sallia ilman lopullisten päästörajojen määräämistä. Muiden muassa SLL Lappi on vaatinut, että myös typelle määritellään raja-arvo ja että yhtiö velvoitetaan lisäämään

puhdistustekniikkaa typen ja ksantaattien osalta.

Maa- ja ympäristötuomioistuimien on lykännyt kysymystä lopullisia ehtoja metallien, arsenikin, sulfaatin, ammoniakkin, nitraatin, kiintoaineiden ja ksantaattien veteen päästämisen osalta ja määrännyt yhtiön tutkimaan tekniset, taloudelliset ja ympäristöön liittyvät mahdollisuudet ryhtyä toimenpiteisiin näiden aineiden päästöjen vähentämiseen edelleen.

Maa- ja ympäristöylioikeuden yllä esitetyt arviot tarkoittavat haetun toiminnan olevan sallittavaa muun muassa vesiin sovellettavien ympäristölaatumien, Natura 2000:n ja veteen laskettavien päästöjen vaikutusten suhteen. Maa- ja ympäristöylioikeus yhtyy maa- ja ympäristötuomioistuimen arvioon siitä, että on syytä selvittää lisämahdollisuuksia haitallisten aineiden pitoisuuksien vähentämiseen purkuvesissä puhdistamalla tai muilla tavoin. Koeaikamenettelyyn kuuluu muun muassa nitraatin päästöt veteen. Lisäsäännöksille typen päästöjen suhteen ei katsota olevan tarvetta. Lykätty kysymys veteen laskettavista päästöistä ja koeaikamääräyksestä jää tämän vuoksi voimaan maa- ja ympäristötuomioistuimen osatuomion mukaisesti. Väliaikaista määräystä tiukennetaan kuitenkin yhtiön ehdotuksen mukaisesti siten, että ksantaattien pitoisuus lähtevässä vedessä ei saa ylittää kuukausikeskiarvoa 0,7 mg/l kaliumamyyliksantaattina laskettuna.

ELY-keskuksen kalatalouspalvelut ovat vaatineet, että lupaa johtaa pois pintavettä Muonionjoesta täydennetään momentaanista virtaamaa koskevin säännöksin kalakantojen suojelemiseksi. Viranomaisen on esittänyt, että veden runsas poisjohtaminen Muonionjoesta alhaisen virtaaman aikana voi johtaa muun muassa vaelluskalojen kutupaikkojen jäätymiseen tai kuivumiseen ja kudun tuhoutumiseen.

Yhtiön mukaan vaadittu täydennys vaatisi lisää virtaamamittauksia ja toiminnan mikromanagerointia, mikä ei ole kohtuullista siihen rajalliseen positiiviseen ympäristövaikutukseen, johon tällä voidaan päästä. Yhtiö on selvittänyt vaikutukset 250 ja 500 metrin päässä alavirtaan poistopisteestä, kun vettä johdetaan pois 1000 m³/h, sekä vaikutukset valvonta-asemalla SS39. Laskettu vedenpinnan muutos poikkileikkauskohdissa on noin 0,3 cm. Tällä katsotaan olevan luonnollista vaihtelua pienempää merkitystä, eikä lainkaan merkitystä veden leviämislle jokiuomassa. Tätä taustaa vasten Maa- ja ympäristöylioikeus katsoo, että vaadittua momentaanista virtausta koskevaa täydennystä ei tule määrätä.

Asiassa on esitetty myös, että on syytä hylätä lupa ympäristökaaren 16 luku 6 §) mukaisten nuhteettomuuskysymysten perusteella. Maa- ja ympäristöylioikeus yhtyy tältä osin maa- ja ympäristötuomioistuimen arviointiin, että hakemuksen hylkäämiselle tällä perusteella ei ole syytä.

Maa- ja ympäristöylioikeus katsoo myös, että valituksista ei muutenkaan ole ilmennyt syytä yhtiön lupahakemuksen hylkäämiseen.

Ehdot

██████████ on vaatinut täydentävien ehtojen määräämistä muun muassa ilmaan laskettavien päästöjen ja kuljetuksista aiheutuvan pölyämisen osalta sekä pohjaveden poisjohtamisen, melun, tärinän ja ilmanpaineaaltojen osalta.

Maa- ja ympäristötuomioistuin on määrännyt ehdoiksi ilmaan laskettavien päästöjen ja pölyämisen osalta muun muassa, että yhtiö sitoutuu kuorma-autokuljetuksissa käyttämään kuorma-autoja, joissa on katettu lava ja perävaunu sekä että yhtiö käyttää suojatoimenpiteitä häiritsevän pölyämisen vähentämiseksi. Valvontaviranomaiselle on delegoitu valtuudet ilmoittaa mahdollisista lisäehdoista, joita voidaan vaatia häiritsevän pölyämisen ehkäisemiseksi. Maa- ja ympäristötuomioistuin on myös asettanut ehtoja pohjaveden poisjohtamiselle, muun muassa kaivojen inventoinnista, vesihuoltoa koskevista toimenpiteistä ja seurannasta. Tuomioistuin on myös asettanut melua koskevia ehtoja Luonnonsuojeluviraston teollisuusmelua ja muuta toimintamelua koskevan ohjeen pohjalta sekä tärinää ja ilmanpaineaalloja koskevia ehtoja. Maa- ja ympäristöylioikeus katsoo, että täydentävien ehtojen määräämiselle ei ole ilmennyt syytä.

Asiassa on esitetty, että yhtiön omavalvontaa ja toiminnan muuta valvontaa koskevat ehdot on muotoiltu liian yleisellä tavalla ja että niitä tulee tämän vuoksi täsmentää joko luvassa tai valituskelpoisessa valvontapäätöksessä. ELY-keskus katsoo, että viranomaiselle tulee antaa tilaisuus hyväksyä yhtiön valvontaohjelma ja että viranomaiselle tulee tämän jälkeen toimittaa valvonnan tulokset ja valvontaraportit. ELY-keskuksen kalatalouspalvelut ovat vaatineet, että yhtiö velvoitetaan antamaan ehdotus kalataloudelliseksi valvontaohjelmaksi tuomioistuimelle ja että sekä Ruotsin että Suomen kalatalousviranomainen saa antaa lausuntonsa valvontaohjelmasta ennen sen hyväksymistä. ELY-keskuksen kalatalouspalvelut ovat myös vaatineet, että veteen laskettavia päästöjä koskevassa koeaikamääräyksessä (mikäli määräys pysyy

voimassa) määrätään, että viranomaista tulee kuulla ennen koeajan loppumista. Asiassa on esitetty myös, että muun muassa vaahdotusprosessien ksantaattipäästöjen valvonnasta tarvitaan lisämääräyksiä.

Maa- ja ympäristötuomioistuimien on määrännyt toiminnan eri osia koskeissa ehdoissa, kuinka ehdon noudattamista valvotaan, ja määrännyt myös useita yleisiä ehtoja muun muassa valvontaohjelmasta ja vastaanottavien vesien valvonnasta. Maa- ja ympäristöylioikeus ei näe syytä valvontaa koskevien lisäehtojen määrittämiselle. Maa- ja ympäristöylioikeus toteaa myös maa- ja ympäristötuomioistuimen tavoin, ettei ELY-keskuksen tai muun suomalaisen viranomaisen aktiiviselle roolille yhtiön valvontaohjelman tarkastelussa ja hyväksynnässä ei ole ympäristökaaren mukaisen luvan osalta säädösperustaa, minkä vuoksi tästä ei määrätä ehtoa.

Korvaus

███ on vaatinut korvausta haetun vesitoiminnan hänen kiinteistöllään Aareavaara 6:19 aiheuttamista vahingoista. Maa- ja ympäristöylioikeus yhtyy maa- ja ympäristötuomioistuimen arviointiin, jonka mukaan asiassa tehdyissä selvityksissä ei käynyt ilmi, että ehtojen mukainen haettu toiminta aiheuttaisi korvattavaa vahinkoa. Yllä esitetyn mukaisesti korvauksia haetun ympäristövaarallisen toiminnan aiheuttamista vahingoista ei harkita.

Täytäntöönpano

Yhtiö katsoo, että täytäntöönpanomääräyksen tulee kattaa koko yhtiön toiminta, koska muuten on olemassa ilmeinen riski, että käynnissä oleva toiminta joudutaan keskeyttämään. Tämä vaarantaisi yhtiön toiminnan pitkällä aikavälillä ja siten myös toiminnasta riippuvat noin 600 työpaikkaa. Lupa sisältää myös aikarajoitteita tiettyjen toimenpiteiden suorittamiselle (esimerkiksi ehto 41 penkereen rakentamiseksi melun ja visuaalisten häiriöiden rajoittamiseksi ennen huhtikuun 15. päivää). Tämä antaa lisäsyitä haetun täytäntöönpanomääräyksen myöntämiselle, jotta yhtiö ei menetä vielä yhtä lumetonta kautta.

Pääsäännön mukaan toiminnanharjoittajan tulee odottaa, että valituksenalainen päätös saa lainvoiman ennen kuin lupa otetaan käyttöön. Ympäristökaaren (22 luku 28 § ja 23 luku 7 §) mukaan Maa- ja ympäristöylioikeus voi kuitenkin päättää poiketa pääsäännöstä määräämällä, että maa- ja ympäristötuomioistuimen toiminnalle myöntämän luvan saa ottaa käyttöön välittömästi (täytäntöönpanomääräys).

Koska täytöntöönpanomääräys on poikkeus, toiminnanharjoittajan tulee osoittaa, että edellytykset sille ovat olemassa. Toiminnanharjoittajan edulla tulee myös olla selvästi enemmän painoarvoa kuin lainvoimaisen päätöksen odottamista puoltavilla seikoilla. Erityistä huomiota on kiinnitettävä sellaisiin ympäristölle mahdollisesti aiheutuviin haittoihin, jotka voivat syntyä luvan välittömän käyttöönoton seurauksena ja sellaisiin korjaaviin toimenpiteisiin, jotka vaatisivat lupapäätöksen kumoamista tai muuttamista (katso NJA 2012 s. 623).

Koska kaivostoiminta aiheuttaa suuria ja peruuttamattomia muutoksia Palotievan ja Sahavaaran ympäristössä, yhtiön edulla ottaa lupa välittömästi käyttöön ei voida katsoa olevan enemmän painoarvoa kuin lainvoimaisen päätöksen odottamista puoltavilla seikoilla. Yhtiön vaatimus maa- ja ympäristötuomioistuimen myöntämän toimeenpanomääräyksen laajentamisesta koko haettuun toimintaan tulee tämän vuoksi hylätä.

Arvioinnin yhteenveto

Maa- ja ympäristöylioikeus on tehnyt esitetyistä vaatimuksista alla esitetyn kokonaisarvion: Yhtiöllä on tarvittava vesioikeudellinen määräämisoikeus. Kuulemisissa ja harkinta-aineistossa ei ole tullut ilmi sellaisia puutteita, jotka estäisivät hakemuksen asiasisällön harkitsemisen. Haettu toiminta on sallittavaa muun muassa ympäristökaaren 2 luvun yleisten huomioonottamissäännösten, vesiin sovellettavien ympäristölaatunormien ja Natura 2000 -säännösten mukaan. Liitännäistoiminto *kuljetukset* kattaa hieman maa- ja ympäristötuomioistuimen arviota pitemmän tiejakson. Liitännäistoiminnon vaikutukset esimerkiksi poronhoitoon eivät ole esteenä toiminnan luvallisuudelle. Asiassa ei ole tullut esiin syytä asettaa luvalle täydentäviä ehtoja. Veteen laskettavia päästöjä ja koeaikamääräystä koskeva lykätty kysymys pidetään maa- ja ympäristötuomioistuimen osatuomion mukaisena. Määräystä tiukennetaan kuitenkin yhtiön ehdotuksen mukaisesti ksantaattien osalta. Asiassa esitetyt korvusvaatimukset tulee hylätä, kuten myös yhtiön vaatimus laajennetusta toimeenpanomääräyksestä. Asiassa ei ole tullut esiin syytä hyväksyä muita asiassa esitettyjä vaatimuksia, ja vaatimukset tulee tämän vuoksi hylätä.

MUUTOKSENHAKUOHJEET ovat liitteessä B. Muutoksenhaku aika päättyy 10.6.2025.

Asian ovat ratkaisseet hovioikeudenneuvos Lars Borg, teknillinen neuvos Ingrid Johansson sekä hovioikeudenneuvokset Margaretha Gistorp ja Li Brismo, esittelijä.

Muutoksenhaku Maa- ja ympäristöylioikeuden ratkaisuun

Maa- ja ympäristöylioikeuden ratkaisuun voi hakea muutosta valittamalla kirjallisesti Korkeimpaan oikeuteen. Valitus on kuitenkin lähetettävä tai jätettävä Maa- ja ympäristöylioikeuteen.

Muutoksenhaun määräaika

Valituksen tulee olla saapunut Maa- ja ympäristöylioikeuteen viimeistään Maa- ja ympäristöylioikeuden ratkaisun lopussa mainittuna päivänä.

Vangitsemispäätöksestä, oikeudenkäymiskaaren 24 luvun 5 a §:n mukaisista rajoituksista tai matkustuskiellosta saa valittaa ilman aikarajoitusta.

Jos valitus on saapunut ajoissa, Maa- ja ympäristöylioikeus lähettää sen ja kaikki asiaan liittyvät asiakirjat edelleen Korkeimpaan oikeuteen.

Valituslupa Korkeimpaan oikeuteen

Valituksen tutkiminen Korkeimmassa oikeudessa edellyttää valituslupaa. Korkein oikeus saa myöntää valitusluvan vain, jos

1. lainkäytön ohjaamisen kannalta on tärkeää, että Korkein oikeus tutkii valituksen tai
2. valituksen tutkimiseen on erityisiä syitä, esimerkiksi tuomion purkuun on aihetta, on tapahtunut tuomiovirhe tai asian lopputulos Maa- ja ympäristöylioikeudessa perustuu ilmeisen törkeään huomiotta jättämiseen tai törkeään virheeseen.

Valituksen sisältö

Valituksen tulee sisältää seuraavat tiedot:

1. valittajan nimi, osoite, sähköpostiosoite ja puhelinnumero,
2. ratkaisu, johon muutosta haetaan (tuomioistuimen nimi ja osasto sekä ratkaisun päivämäärä ja asianumero),
3. valittajan pyytämä muutos ratkaisuun,
4. valittajan ilmoittamat perusteet ratkaisun muuttamiselle,
5. valittajan ilmoittamat perusteet valitusluvan myöntämiselle sekä
6. todisteet, joihin valittaja vetoaa, sekä se, mitä kullakin todisteella on tarkoitus näyttää toteen.

Yksinkertaistettu tiedoksianto

Jos asiassa haetaan muutosta, Korkein oikeus voi käyttää yksinkertaistettua tiedoksiantoa lähettäessään asiaan liittyviä asiakirjoja. Edellytyksenä on silloin, että vastaanottaja on saanut sieltä tai jostakin aiemmasta oikeusasteesta tietoa tällaisesta tiedoksiannosta.

Lisätietoa

Osoitteessa www.hogstodomstolen.se on tietoa oikeudenkäynnistä Korkeimmassa oikeudessa.

www.dom
stol.se